

Fundacja na rzecz
Różnorodności
Społecznej

Seria filmowa

**Narracje
Migrantów**

Joanna Chęcińska

Materiały pomocnicze dla osób prowadzących
działania edukacyjne z wykorzystaniem filmu

Misja Oleksandry

Reżyseria: Maciej Jaszczak

Zdjęcia: Maciej Jaszczak

FUNDACJA NA RZECZ RÓŻNORODNOŚCI SPOŁECZNEJ, 2010

| 02

Joanna Chęcińska

**Materiały pomocnicze
dla osób prowadzących
działania edukacyjne
z wykorzystaniem filmu**

Misja Oleksandry

Film powstał w ramach Serii
„Narracje Migrantów”

Warszawa 2014

Autorka: Joanna Chęcińska

Koncepcja merytoryczna materiałów pomocniczych do filmów z serii „Narracje Migrantów”: Natalia Klorek, Agnieszka Kozakoszczak, Katarzyna Kubin

Projekt i oprawa graficzna: Rafał Bartlet (www.bartlet.pl)

Redakcja językowa: Małgorzata Kacperek, Anna Walas

Dziękujemy Elżbiecie Kielak, Annie Kubin, Magdalenie Rud, Agacie Teutsch oraz Hannie Zielińskiej za cenne uwagi i wsparcie na etapie tworzenia koncepcji materiałów pomocniczych.

© Copyright by Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, Warszawa 2014
ISBN: 978-83-7910-014-9

Wydawca:

Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej (FRS)
Skrytka pocztowa nr 381
00-950 Warszawa 1

Druk i oprawa:

Sowa Sp. z o.o.
ul. Raszyńska 13
05-500 Piaseczno

Materiały można pobrać bezpłatnie na stronie: www.nm.ffrs.org.pl.

Zamówienia drukowanej wersji materiałów wraz z filmem należy kierować na adres: biuro@ffrs.org.pl (do wyczerpania nakładu).

Materiały powstały w ramach projektu „Działania na rzecz społeczeństwa różnorodnego – podnoszenie wiedzy i kompetencji w zakresie dialogu międzykulturowego i równego traktowania społeczeństwa przyjmującego w Polsce” (22/9/EFI) współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich oraz budżetu państwa.

Wylączna odpowiedzialność za treść publikacji spoczywa na wydawcy. Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Spis treści:

I. Wprowadzenie:

Jak korzystać z filmów i materiałów pomocniczych z Serii
„Narracje Migrantów”? 4

II. O filmie „Misja Oleksandry” 8

III. Tematy do dyskusji wokół filmu 10

Temat I: Nieudokumentowani migranci
i nieudokumentowane migrantki 11

Temat II: Abolicja 25

Temat III: Polityka migracyjna w Polsce 32

Temat IV: Samoorganizacja migrantów i migrantek 38

Przypisy..... 45

**IV. Materiały i publikacje przydatne w prowadzeniu
działań edukacyjnych metodami aktywnymi 51**

V. O autorce 53

VI. O Serii filmowej „Narracje Migrantów” 54

VII. O Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej 55

Jak korzystać z filmów i materiałów pomocniczych z Serii „Narracje Migrantów”?

Filmy z Serii „Narracje Migrantów” powstały dzięki bliskiej współpracy trzech stron: bohatera lub bohaterki filmu, reżysera oraz przedstawicieli i przedstawiolek Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej (dalej: FRS). Każda strona wniosła perspektywę i wiedzę, bez których nie byłoby możliwe wyprodukowanie spójnego i kompleksowego filmu, etycznego zarówno pod względem tematyki, jak i specyfiki doświadczenia bohatera czy bohaterki. To bohater zgodził się lub bohaterka zgodziła się podzielić się swoją osobistą historią, reżyser pomógł tę historię przełożyć na konwencję filmową zgodną ze standardami właściwymi dla sztuki filmowej, zaś edukatorzy i edukatorki FRS ugruntowali i ugruntowały określoną historię w stosownej teorii (np. psychologii międzykulturowej, polityki migracyjnej).

Każdy film jest więc efektem inspirującej współpracy i wymiany, począwszy od pierwszego etapu tworzenia scenariusza, aż po ostatni etap tworzenia napisów w różnych wersjach językowych. Wrażliwość, wzajemny szacunek oraz dbałość o szczegóły były ważnymi elementami procesu tworzenia. Dzięki temu wszystkie filmy, choć krótkie, zawierają w sobie wiele tematów do przemyślenia i do omówienia. Dużą zaletą tych filmów jest umiejętne połączenie estetyki z solidnością merytoryczną. Są ładne i poruszające, a zarazem odzwierciedlają realia świata, który bohaterka czy bohater poddają krytycznej refleksji.

Więcej na temat Serii filmowej „Narracje Migrantów” można przeczytać w części VI tego materiału oraz na stronie internetowej dedykowanej serii: www.nm.ffrs.org.pl.

Materiały pomocnicze

Do filmów z serii „Narracje Migrantów” FRS opracowało materiały pomocnicze dla osób korzystających z filmów do celów edukacyjnych. Uważamy, że wymiana i dialog mają wartość dydaktyczną. Dlatego staraliśmy się, aby materiały te odzwierciedlały w pewnym stopniu dyskusje, które odbyły się w czasie tworzenia filmów.

Materiały pomocnicze mają na celu:

1

stworzenie ramy dla dyskusji organizowanych wokół filmów,

2

wskazanie konkretnych zagadnień czy punktów dyskusyjnych, które są w sposób szczególny naświetlone w danym filmie,

3

wskazanie źródeł informacji,
związanych z tematami poruszonymi w danym filmie.

Do kogo są skierowane materiały pomocnicze do filmów?

Materiały przygotowano z myślą o osobach – w materiałach mówimy o edukatorach i edukatorkach – które prowadzą szeroko rozumiane działania edukacyjne zarówno w systemie formalnej edukacji, jak i w ramach szkoleń, warsztatów czy innych form działań edukacyjnych poza formalnym systemem edukacji. Materiały te zostały opracowane przede wszystkim pod kątem zajęć i wydarzeń, w których stosuje się interaktywne metody pracy z grupą (np. dyskusja, ćwiczenia warsztatowe).

Z założenia materiały mogą być pomocne w prowadzeniu działań edukacyjnych przez osoby o różnych kompetencjach (np. nauczyciel szkolny lub nauczycielka szkolna, trener lub trenerka w organizacji pozarządowej, osoba wykładająca na uczelni), a także pracujące z różnymi grupami odbiorców i odbiorczyń (np. młodzież, studenci i studentki, osoby dorosłe).

Przykładowe działania edukacyjne, które można prowadzić z wykorzystaniem filmów z Serii „Narracje Migrantów” i towarzyszących im materiałów pomocniczych:

1	dla dzieci i młodzieży w szkołach jako zajęcia dodatkowe lub w trakcie zajęć szkolnych (np. wiedza o społeczeństwie),
2	dla studentów i studentek w ramach zajęć z podstawowych przedmiotów, kół naukowych lub innych wydarzeń organizowanych przez wydział lub uczelnię,
3	dla kadry pedagogicznej szkoły,
4	dla pracowników i pracownic jednostki samorządowej lub rządowej,
5	dla pracowników i pracownic akademickich na seminariach, konferencjach czy sympozjach naukowych,
6	pokazy otwarte dla zainteresowanej grupy osób.

Struktura materiałów

Dla ułatwienia pracy edukacyjnej struktura każdego materiału pomocniczego jest podobna. Zaczynają się one od streszczenia danego filmu (część II). Streszczenie zawiera nie tylko krótki opis historii pokazanej w filmie, ale także uzupełnia ją o dodatkowe informacje, które dają szerszy kontekst i umożliwiają głębsze zrozumienie sytuacji bohatera czy bohaterki. Już w streszczeniu sygnalizujemy, jakie zagadnienia są szczególnie ważne w filmie oraz na co trzeba zwrócić uwagę, aby w pełni wykorzystać potencjał dydaktyczny filmu.

W kolejnej, III części materiałów przedstawione są wybrane tematy poruszone w filmie, które jako zespół edukatorów i edukatorek FRS uznaliśmy za najważniejsze do przedyskutowania z grupą docelową działań edukacyjnych prowadzonych z wykorzystaniem danego filmu. Do każdego filmu wybraliśmy od 4 do 6 tematów przewodnich, które odnoszą się do konkretnych wypowiedzi bohatera lub bohaterki. Dzięki temu proponowane tematy ugruntowane są w autentycznej historii bohatera lub bohaterki, nie odbiegają znacząco od realiów doświadczenia prawdziwej osoby, która za pośrednictwem filmu pomaga nam rozpoznać i bliżej poznać określone zjawiska czy problemy społeczne. W efekcie pozwala to uniknąć nadmiernego teoretyzowania. Do każdego tematu wyodrębnionego w części III materiałów znajdują się wskazówki co do prowadzenia dyskusji czy zajęć warsztatowych. Podane

są także przydatne informacje stanowiące podstawę wiedzy na dany temat, w tym:

- definicje kluczowych pojęć,
- dane statystyczne,
- definicje prawne,
- opisy przypadków,
- propozycje ćwiczeń czy innych metod dydaktycznych, które można zastosować w czasie prowadzenia działań edukacyjnych.

Podsumowując, część III materiałów pomocniczych zawiera najwięcej informacji. Celem jest wsparcie osoby prowadzącej poprzez zebranie wiedzy przedmiotowej oraz wskazówek metodycznych.

W części IV materiałów znajduje się informacja biograficzna o autorce lub autorze materiałów. Wskazuje ona m.in. na to, jakie kompetencje i jakie obszary wiedzy zostały przez zespół edukatorów i edukatorek FRS uznane za kluczowe dla krytycznego i kompleksowego omówienia tematów poruszonych w danym filmie.

Część V materiałów przedstawia dodatkowe informacje o Serii filmowej „Narracje Migrantów” oraz zawiera szczegółowy opis wybranych z niej filmów. W momencie opublikowania niniejszych materiałów seria „Narracje Migrantów” obejmowała 9 filmów, jednocześnie planujemy rozwijać serię o nowe pozycje. Część VII prezentuje informacje o Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej.

Zapraszamy do odwiedzenia strony dedykowanej Serii filmowej „Narracje Migrantów” – www.nm.ffrs.org.pl. Można na niej obejrzeć większość filmów, pobrać elektroniczną wersję materiałów pomocniczych, jak i zapoznać się z licznymi materiałami uzupełniającymi, powiązаныmi tematycznie z serią. Większość filmów jest także dostępna na portalu youtube (www.youtube.com/NarracjeMigrantow). Wszystkie filmy udostępniamy bezpłatnie w biurze FRS osobom zainteresowanym wykorzystaniem ich do celów edukacyjnych. Zachęcamy także do kontaktu, jeśli potrzebują Państwo dodatkowego wsparcia czy konsultacji w prowadzeniu działań edukacyjnych z wykorzystaniem filmów.

Życzymy udanych i owocnych dyskusji prowadzonych w oparciu na materiałach pomocniczych!

Film „Misja Oleksandry”, który opowiada o sytuacji nieudokumentowanych migrantów oraz migrantek¹, powstał w 2010 roku na fali rosnącej potrzeby wprowadzenia rozwiązania pozwalającego tej grupie osób zalegalizować swój pobyt w Polsce. W tym czasie, na początku 2010 roku utworzono Komitet „Imigranci na rzecz abolicji”, którego członkinią była bohaterka filmu. Celem Komitetu było działanie na rzecz uchwalenia ustawy abolicyjnej w formie, która umożliwiłaby uregulowanie statusu prawnego jak największej liczbie osób nieposiadających dokumentów potwierdzających legalny pobyt. Inną potrzebą zdefiniowaną przez Komitet było zorganizowanie kampanii informacyjnej dotyczącej abolicji, aby nieudokumentowani migranci i nieudokumentowane migrantki nie mieli i nie miały obaw przed skorzystaniem z możliwości, która w praktyce wiąże się z dobrowolnym zgłoszeniem się do organów władzy państwowej i przyznaniem: „Tak, jestem w Polsce nielegalnie”.

W filmie Oleksandra opowiada o problemach i dylematach, z jakimi borykają się nieudokumentowani migranci i nieudokumentowane migrantki. Ta opowieść jest także częścią jej życia – sama w chwili kręcenia filmu przebywała w Polsce nielegalnie. Od momentu zalegalizowania swojego pobytu pracuje w Polsce jako niania, jednocześnie stale współpracuje z organizacjami pozarządowymi, wspierającymi migrantów i migrantki. Jej historia, choć wykraczająca poza sam film, jest przykładem, w jaki sposób wyjście z nieuregulowanego pobytu przekłada się w namacalny sposób na poprawę jakości życia konkretnych osób, które decydują się na ułożenie sobie życia w Polsce – zalegalizowanie pobytu takich osób powoduje, że mogą one konstruktywnie realizować się nie tylko w odniesieniu do celów i nadziei na własne życie, ale także jako część społeczeństwa w Polsce, którego stają się pełnoprawnymi członkami i członkiniami. Dwa lata po abolicji bohaterka filmu była w trakcie procedury o nadanie obywatelstwa polskiego, rozważała założenie stowarzyszenia mającego na celu propagowanie kultury ukraińskiej w Polsce, a w przyszłości chciała rozpocząć studia na Uniwersytecie Warszawskim.

Liczba nieudokumentowanych migrantów i migrantek w Polsce jest trudna do oszacowania, nie ma żadnych wiarygodnych źródeł, pozwalających precyzyjnie określić wielkość tej grupy. Z szacunków prowadzonych przed wprowadzeniem ustawy abolicyjnej w 2012 roku wynikało, iż w Polsce znajduje się od 70 tys. (dane Urzędu ds. Cudzoziemców, dalej jako UdsC) do 500 tys. (szacunki organizacji pozarządowych) nieudokumentowanych migrantów i migrantek².

Przyczyny nielegalnego pobytu są różne, często wiążą się one z wypadkiem losowym, niefortunnym zbiegiem okoliczności lub przeoczeniem i idącą za tym niemożnością spełnienia wymagań, jakie przed migrantami i migrantkami stawia polskie prawo. Konsekwencje są zazwyczaj podobne – migranci i migrantki stają przed wyborem pomiędzy powrotem do swojego kraju, z którego niejednokrotnie wyjechali z nadzieją na lepsze życie, lub pozostaniem w Polsce (czy też w innym kraju strefy Schengen) nielegalnie.

Ustawa abolicyjna³, której dotyczy film, weszła w życie 1 stycznia 2012 roku. W czasie pół roku jej obowiązywania (1.01.2012–2.07.2012) złożonych zostało 9555 wniosków. W ramach abolicji zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony⁴ uzyskało ponad 4700 osób⁵. Była to trzecia akcja abolicyjna w historii Polski. Pierwsza odbyła się w 2003 roku, druga w 2007 roku. W porównaniu z poprzednimi, akcja abolicyjna w 2012 roku była znacznie bardziej efektywna pod względem liczby osób, którym udało się z niej skorzystać. Wynika to między innymi z efektów pracy takich inicjatyw czy organizacji jak Komitet „Imigranci na rzecz abolicji”. Trzy lata po abolicji w 2012 roku większość wydanych wtedy zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony już wygasła, a osoby, które z niej skorzystały, musiały dopełnić kolejnych formalności, aby przedłużyć swój legalny pobyt w Polsce albo z Polski wyjechać – oba zabiegi są czasochłonne, kosztowne i znacznie utrudniają długofalowe planowanie swojego życia.

Abolicja jest rozwiązaniem doraźnym. W trakcie prac nad nową ustawą o cudzoziemcach trwały dyskusje nad potrzebą wprowadzenia mechanizmu pozwalającego nieudokumentowanym migrantom i migrantkom na uregulowanie statusu prawnego w Polsce. Pomimo zapowiedzi nowa ustawa o cudzoziemcach, która weszła w życie w maju 2014 roku⁶, wciąż nie wprowadza systemowego rozwiązania, umożliwiającego nieudokumentowanym migrantom i migrantkom zalegalizowanie swojego pobytu w Polsce.

Poniżej znajdują się propozycje czterech tematów związanych z filmem „Misja Oleksandry”, które mogą być pomocne w prowadzeniu działań edukacyjnych z wykorzystaniem filmu. Zostały one poprzedzone pytaniami, które mogą zostać wykorzystane do rozpoczęcia pracy z grupą. Tematy są pomyślane jako zamknięta całość, zachęcamy jednak do korzystania z poniższych propozycji zgodnie z celami edukacyjnymi wytyczonymi dla danego działania edukacyjnego, jego charakterem czy grupą docelową, w pracy z którą wykorzystywany jest film. Kolejność poniższych tematów może zostać zachowana; można je omówić także w innej kolejności lub wybrać tylko te tematy, które są istotne np. ze względu na wiedzę osób uczestniczących w danym działaniu edukacyjnym. Tematy przedstawione poniżej odnoszą się do konkretnych cytatów z filmu.

Pytania otwierające dyskusję

Film dotyczy problemu nieuregulowanej migracji (w polskim prawie zwanej także migracją nielegalną), tematu, który może nie być powszechnie znany oraz który może wzbudzić w odbiorcach i odbiorczyńach różne emocje i refleksje. Celem pierwszej części omówienia filmu z grupą jest stworzenie przestrzeni na podzielenie się wrażeniami po obejrzeniu filmu oraz rozpoznanie i określenie wątków, które z różnych powodów są ważne dla uczestników i uczestniczek warsztatu. Pomoże to osobie prowadzącej określić dalszy kierunek dyskusji.

Proponujemy następujące pytania na początek dyskusji:

- O czym Waszym zdaniem był ten film?
- Co Was w tym filmie najbardziej zainteresowało lub poruszyło?
- Co w filmie jest dla Was nową informacją?
- Czy któraś z wypowiedzi Oleksandry była dla Was szczególnie kontrowersyjna lub zastanawiająca? Która i dlaczego?

Temat I.

Nieudokumentowani migranci i nieudokumentowane migrantki

Cele dyskusji:

Informacje zawarte w tej części materiałów mają na celu przybliżenie przyczyn i okoliczności wiążących się z nieudokumentowanym pobytem w danym kraju. Tematy tu poruszone mają zwrócić uwagę odbiorców i odbiorczyń na różne aspekty nieudokumentowanego pobytu i pozwolić spojrzeć na problem z nowej perspektywy.

Proponowane pytania rozpoczynające dyskusję nad zagadnieniami:

- Jakie mogą być przyczyny, dla których ktoś mógłby chcieć opuścić swój kraj?
- Jakie mogą być przyczyny, dla których nieudokumentowani migranci i nieudokumentowane migrantki mogą nie chcieć wracać do swojego kraju pochodzenia?
- Czy myśleliście lub myślałyście kiedyś o emigracji ze swojego kraju? Czy musieliście lub musiałyście ubiegać się o wizę? Czy baliście się lub bałyście się kiedyś o to, że nie uzyskacie wizy, o którą aplikowaliście lub aplikowałyście? Czy odmówiono Wam kiedyś wizy? Jakie emocje wiązały się z tym doświadczeniem?
- Czy obywatelom i obywatelkom jednych państw łatwiej jest migrować niż obywatelom i obywatelkom innych państw?

Jakie są powody migracji i jakie jest ryzyko wejścia w sytuację pobytu nieudokumentowanego?

W najprostszej ujęciu prawo dotyczące migracji rozróżnia dwa typy zjawiska: migrację dobrowolną i przymusową. Za każdym z tych dwóch

typów stoją różne motywacje i okoliczności powodujące, że dana osoba decyduje się na migrację.

Czy wiesz...

Dlaczego ludzie migrują?

Typ migracji	Przykładowe przyczyny i motywacje migracji
Dobrowolna	Chęć znalezienia lepszej lub lepiej płatnej pracy, chęć lub potrzeba poprawy sytuacji bytowej swojej rodziny⁷, chęć podjęcia studiów lub lepszych studiów niż te, które są możliwe w kraju pochodzenia, chęć dołączenia do rodziny już mieszkającej w innym kraju niż kraj pochodzenia, ciekawość świata. Szczegółowe warunki wjazdu do Polski w ramach migracji dobrowolnej określa ustawa o cudzoziemcach i towarzyszące jej rozporządzenia.
Przymusowa	Zagrożenie życia, zdrowia lub wolności ze względu na konflikt zbrojny, sytuację humanitarną lub społeczno-polityczną. Szczegółowe uwarunkowania związane z migracją przymusową do Polski reguluje ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawa o cudzoziemcach. Przepisy polskie w tym zakresie są podległe także prawu międzynarodowemu (m.in. Konwencji Genewskiej, której Polska jest sygnatariuszem, a także odpowiednim dyrektywom Unii Europejskiej).

Nieudokumentowany migrant/nieudokumentowana migrantka to osoba, która przebywa w kraju bez dokumentów uprawniających do tego pobytu, niezależnie od tego czy przyjechała do kraju w trybie migracji dobrowolnej czy przymusowej. Typ migracji ma znaczenie ze względu na ryzyko znalezienia się w sytuacji pobytu nieudokumentowanego. W przypadku migracji przymusowej sytuacja nieudokumentowanego pobytu wynika najczęściej z odmowy przyznania statusu uchodźcy lub innej formy ochrony danej osobie, która z różnych przyczyn nie chce lub nie może wrócić i nie wraca do swojego kraju. W przypadku migracji dobrowolnej można stać się nieudokumentowanym migrantem lub nieudokumentowaną migrantką ze względu na nielegalne przekroczenie granicy (tzn. bez wizy lub innego dokumentu do tego uprawniającego) lub nieprzedłużenie dokumentów uprawniających do legalnego pobytu.

W przypadku migracji dobrowolnej, a więc w przypadku osób, które przyjechały do Polski z przyczyn innych niż polityczne lub humanitarne⁸, pierwszym krokiem umożliwiającym legalne znalezienie się na terytorium Polski jest często uzyskanie wizy⁹. Procedura ta wiąże się z szeregiem wymagań, które trzeba spełnić, konsul może jednak odmówić wydania wizy, podając tylko ogólnikowe uzasadnienie. Uzyskanie wizy jest szczególnie trudne w niektórych krajach Afryki i Azji (np. Nigeria, Indie, Chiny). Dlatego też migranci i migrantki podejmują się różnych sposobów, żeby dostać się do Polski, a następnie żeby w Polsce pozostać. Część z nich decyduje się przekroczyć granicę nielegalnie, co jest kosztowne, a często ryzykowne i niebezpieczne – bez znajomości języka ani terenu migranci i migrantki są zależni od osób organizujących ich transport¹⁰. Z kolei sytuacja osób, które miały wizę i mimo tego znajdują się w sytuacji nieudokumentowanego pobytu, może wiązać się z tym, że nie chcą wyjeżdżać z Polski w obawie, że nie uda im się uzyskać kolejnej wizy i wówczas nie będą miały możliwości powrotu do Polski.

Pytania do dyskusji z grupą:

Jakie mogą być przyczyny znalezienia się w sytuacji nieudokumentowanego pobytu?

Odpowiedzi można zebrać od grupy metodą ogólnej burzy mózgów i spisać je na flipczarcie albo można poprosić uczestników i uczestniczki o spisanie swoich przemyśleń najpierw indywidualnie na kartce, a dopiero po kilku minutach zaprosić osoby w grupie do podzielenia się swoimi przemyśleniami i spisanie ich na flipczarcie. Celem jest uporządkowanie powodów, dla których człowiek może znaleźć się w sytuacji nieudokumentowanej migracji.

Odpowiedzi na flipczarcie można uporządkować, wzorując się na informacjach poniżej:

1. Nielegalne przekroczenie granicy (np. ze względu na brak możliwości uzyskania wizy).
2. Ustanie posiadanego wcześniej legalnego pobytu. Przykładowe przyczyny takiej sytuacji:
 - a) Nieznajomość przepisów prawnych → niezłożenie aplikacji o przedłużenie dokumentu uprawniającego do legalnego pobytu.
 - b) Nieznajomość przepisów prawnych, brak znajomości procedur urzędowych → niedostarczenie wystarczającej dokumentacji lub przeoczenie ustawowych terminów złożenia wniosku, uzupełnienia brakujących dokumentów.
 - c) Brak znajomości procedur urzędowych → otrzymanie odmownej decyzji i niezłożenie odwołania od odmownej decyzji.
 - d) Niespełnianie wymagań opisanych w ustawie o cudzoziemcach, niezbędnych do uzyskania zezwolenia na pobyt → otrzymanie odmownej decyzji.
 - Przykład 1. Mało elastyczne regulacje prawne: student wyższej uczelni zgodnie z regulaminem uczelni ma prawo powtarzać rok. Zgodnie z ustawą o cudzoziemcach, w przypadku kiedy student powtarza rok, odmawia się mu jednak kolejnego zezwolenia na pobyt → otrzymanie odmownej decyzji.

Pytania do dyskusji z grupą:

Jakie mogą być przyczyny znalezienia się w sytuacji nieudokumentowanego pobytu?

- Przykład 2. Sytuacja losowa: osoba traci pracę w momencie, kiedy trzeba wykazać się w urzędzie aktualnym zatrudnieniem → otrzymanie odmownej decyzji.
 - Przykład 3. Czynniki zewnętrzne: pracodawca nie chce uregulować formalności związanych z zatrudnieniem osoby z obywatelstwem ukraińskim w Polsce, co z perspektywy tej osoby oznacza brak możliwości podjęcia legalnego zatrudnienia → brak możliwości zalegalizowania pobytu.
- e) Zmiana obowiązujących przepisów → brak możliwości zalegalizowania pobytu.
- Przypadek Ukrainy: Do roku 2003 pomiędzy Polską a Ukrainą obowiązywał ruch bezwizowy. Wiele osób i firm wypracowało stały tryb działania wynikający z regularnego przemieszczania się między Ukrainą a Polską. Ruch bezwizowy został zniesiony w 2003 roku przed wejściem Polski do Unii Europejskiej, w związku z koniecznością zabezpieczenia granicy Polski, która w maju 2004 roku stała się także zewnętrzną granicą UE. Ta zmiana znacząco wpłynęła na sytuację osób, których życie toczyło się w warunkach swobodnego poruszania się między krajami. Jednocześnie brakowało odpowiedniej kampanii informacyjnej o tej zmianie, zarówno po stronie rządu polskiego, jak i ukraińskiego. Z powodu braku wiedzy o zaistniałych zmianach prawa lub też w obawie o to, że w efekcie zmieniających się przepisów prawnych trudno przewidzieć, jak trudne lub kosztowne będzie uzyskanie wizy na przyjazd do Polski, wiele obywateli i obywaterek Ukrainy, mieszkających w Polsce, pozostało w Polsce bez odpowiednich dokumentów uprawniających do pobytu w Polsce.

Migracja do Polski na przykładzie migracji z Ukrainy

Takie osoby przyjechały tutaj w momencie intratnych propozycji (...), tacy ludzie stanęli przed faktem – albo ja wyjeżdżam na pół roku do domu, tracę automatycznie wszystko, co jest właśnie tutaj w tym państwie, albo po prostu zostaję tutaj na nielegalny pobyt i mam po prostu oparcie finansowe.

Co mówi Oleksandra

Największa grupa migrancka w Polsce to obywatele i obywatelki Ukrainy¹¹. Poza standardowymi ścieżkami legalizacyjnymi dostępnymi dla wszystkich migrantów i migrantek, obywatele i obywatelki Ukrainy mają dwie dodatkowe możliwości przekraczania granicy z Polską:

- mały ruch graniczny – dla mieszkańców i mieszanek strefy przygranicznej¹²,
- oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi.

W powyższym cytacie Oleksandra mówi o sytuacji, kiedy osoba przyjeżdża do Polski na podstawie tzw. oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi, dokumentu (wydanego przez pracodawcę i zarejestrowanego przez właściwy urząd pracy), na podstawie którego otrzymuje się wizę w konsulacie – taka forma pobytu na rok 2014 dotyczy obywateli Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Armenii, Rosji i Ukrainy. Migranci i migrantki z tych krajów mogą wykonywać pracę w Polsce bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę przez 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy.

Jest to forma legalizacji krótkoterminowej – jeśli migrant lub migrantka chce podjąć pracę na okres dłuższy niż 6 miesięcy, musi w odpowiednim terminie złożyć dokumenty o wydanie jednolitego zezwolenia na pobyt czasowy (karta pobytu¹³) i pracę, lub też pracodawca musi złożyć wniosek o wydanie zezwolenia na pracę na podstawie którego migrant lub migrantka może ubiegać się o nową wizę w kraju pochodzenia. Jeśli wymagania te zostaną zaniedbane, migrant lub migrantka musi opuścić terytorium RP, a o kolejne oświadczenie może ubiegać się dopiero za pół roku. Dlatego też zdarza się, że niektóre osoby decydują się pozostać

w Polsce bez dokumentów, zdając sobie sprawę, że pracodawca może nie chcieć czekać na nich przez kolejne 6 miesięcy.

**Temat do dyskusji z grupą:
Studium przypadku – sytuacja Mariny**

Marina pochodzi z Ukrainy. Przyjechała do Polski w 1998 roku i od tego czasu pracowała w Polsce jako opiekunka domowa w małym miasteczku. Przebywała w Polsce legalnie, ponieważ w tym czasie pomiędzy Polską a Ukrainą obowiązywał ruch bezwizowy. W tym czasie zdążyła zdomowić się w Polsce, szybko nauczyła się języka polskiego i poznała nowych znajomych. Część zarobionych środków przysyłała córce, która studiuje na Ukrainie. W pewnym momencie zachorowała na przewlekłą chorobę, wymagającą regularnych wizyt u lekarza specjalisty. W międzyczasie, w 2004 roku, dowiedziała się, że w związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej nie obowiązuje już ruch bezwizowy, a zatem jej pobyt stał się nielegalny.

Pytania do dyskusji:

- Jak myślisz, jak zachowałbyś lub zachowałabyś się, będąc w sytuacji Mariny?
- Z czym wiąże się powrót na Ukrainę w wyżej opisanej sytuacji Mariny?
- Jeśli miałbyś lub miałabyś się spakować i wyjechać w okolicznościach, w jakich znalazła się Marina, to jak byś przygotował lub przygotowała się do wyprowadzki? Kogo byś poinformował lub poinformowała? Czy coś byś zostawił lub zostawiła w Polsce? Kogo byś poinformował lub poinformowała na Ukrainie i jaką informację byś podał lub podała?

Najczęstszy typ migracji: migracja zarobkowa

Ekonomiczna sytuacja na Ukrainie jest po prostu dość trudna. Jednak te większe zarobki decydują o tym, czy my jesteśmy tutaj czy jesteśmy tam w domu.

Co mówi Oleksandra

Ponad 90% migracji zewnętrznych¹⁴, którą szacuje się na 232 mln ludzi na całym świecie, stanowią migranci zarobkowi i migrantki zarobkowe oraz ich rodziny¹⁵. Migranci ekonomiczni i migrantki ekonomiczne przemieszczają się w poszukiwaniu lepszych warunków bytowych nie tylko dla siebie, ale także dla swoich bliskich i rodziny, często przekazując znaczącą część zarobku osobom, które pozostały w kraju pochodzenia. Między innymi z tego powodu w naukach społecznych podkreśla się perspektywę, w której migranci i migrantki są częścią społeczności kraju przyjmującego i społeczności, z której pochodzą. Nie można zatem przyglądać się migracji w oderwaniu od więzi z krajem pochodzenia. Taka perspektywa kładzie nacisk na ukazanie migrantów i migrantek jako aktywnych aktorów i aktorek życia społecznego, autorów i autorek świadomych wyborów i strategii.

Czy wiesz...

Definicja: *remittances*

Remittances – środki (głównie pieniężne) przekazywane przez migrantów i migrantki swoim bliskim i rodzinom, którzy pozostali w kraju pochodzenia. Dane statystyczne, między innymi Światowej Organizacji Migracji i Międzynarodowej Organizacji Pracy, pokazują, że tego typu przekazy znacząco wpływają na wzrost standardu ogólnego poziomu życia, dostępu do edukacji i ochrony zdrowia odbiorców i odbiorczyń przekazów, ale także tworzenie nowych miejsc pracy w krajach pochodzenia (np. w przypadku zainwestowania pieniędzy w otworenie własnego biznesu).

Czy wiesz...

Definicja: *remittances*

Negatywnymi aspektami zwiększającej się skali takich przekazów mogą być natomiast uzależnienie odbiorców i odbiorczyń od środków osób wysyłających, inflacja, wzrost nierówności pomiędzy osobami otrzymującymi takie przekazy a osobami nieotrzymującymi takich przekazów (tzn. polegającymi tylko na zarobkach w kraju zamieszkania). Według obliczeń Banku Światowego wielkość przekazów stale rośnie: w 2014 roku miała osiągnąć 436 bln dolarów dla całego świata (7,8% więcej niż w 2013 roku). Krajami, do których trafia najwięcej przekazów, są Indie (70 bln USD), Chiny (60 bln USD) i Filipiny (25 bln USD)¹⁶.

Wyjazd do kraju, w którym oczekuje się lepszych możliwości zarobkowania, jest inwestycją w przyszłość – niejednokrotnie wymaga wysiłku całej rodziny, zebrania znacznego kapitału, żeby móc zrealizować swój cel, a także pozostawienia bliskich i zmierzenia się z nieznanym. Nawet jeśli warunki w kraju, do którego się wyjechało, okażą się ciężkie lub inne niż oczekiwane, powrót nie zawsze wydaje się najlepszym rozwiązaniem, np. ze względu na to, że może być odbierany przez migranta lub migrantkę jako dowód osobistej porażki, lub z obawy przed postrzeganiem wyjazdu jako niepowodzenie przez innych i rozczarowaniem bliskich. Często jest to też kwestia braku możliwości poniesienia nakładów finansowych związanych z podróżą powrotną do kraju pochodzenia.

Konsekwencje nieudokumentowanego pobytu

Z perspektywy prawa w momencie utraty legalnego pobytu jedynym właściwym wobec istniejących ram prawnych rozwiązaniem i konsekwencją jest wyjazd z Polski, na który część migrantów i migrantek nie może sobie pozwolić ze względów finansowych lub też nie decyduje się na to ze względu na przekonanie, że uzyskanie kolejnej wizy do Polski będzie trudne lub wręcz niemożliwe do zrealizowania.

Z perspektywy życia codziennego nieudokumentowany pobyt – często też zwany nielegalnym pobylem – oznacza, że dana osoba jest w rozłące z rodziną i znajomymi pozostającymi w kraju pochodzenia, do

których nie może wrócić w związku z tym, że nie posiada dokumentów pozwalających na wyjazd i ponowny wjazd do Polski. Oznacza to także, że taka osoba nie ma prawa do podejmowania legalnej pracy w Polsce. Potrzebuje jednak środków do życia, więc pracuje w tzw. szarej strefie (tzn. bez umowy regulującej jej pracę), często wykonując pracę poniżej swoich kwalifikacji. Nielegalny pobyt nieuchronnie pociąga za sobą konsekwencje w postaci nielegalnej pracy. Stawia to nieudokumentowanych migrantów i nieudokumentowane migrantki w sytuacji, w której nie mają narzędzi, by bronić się przed wyzyskiem i łamaniem zarówno praw pracowniczych, jak i praw człowieka. Trudno jest im dochodzić swoich praw, ponieważ wymaga to ujawnienia swojego pobytu w Polsce.

Pytania do dyskusji z grupą: **Nielegalna praca**

- Jak myślicie, z jakich powodów migranci lub migrantki najczęściej pracują nielegalnie?
- Jakie konsekwencje może mieć dla migrantów i migrantek brak umowy regulującej stosunek pracy? Jakie konsekwencje pociąga za sobą podpisanie umowy, której warunki niezgodne są z posiadanym zezwoleniem na pracę?
- Z jakimi opiniami na temat nielegalnej pracy migrantów i migrantek się spotkaliście? Z czego one mogą wynikać?

Warto podkreślić, że legalny pobyt nie jest równoznaczny z legalnym zatrudnieniem, tzn. nawet jeśli przebywa się w Polsce z aktualnymi dokumentami pobytowymi, mogą one nie uprawniać do legalnego podjęcia pracy. Pobyt migrantów i migrantek ekonomicznych w Polsce uzależniony jest od możliwości wykazania, że jest się zatrudnionym lub zatrudnioną, co ustawia migrantów i migrantki w pozycji znacznie większej zależności od swojego pracodawcy czy pracodawczynie niż osoby zatrudnione legalnie. Z drugiej strony zarówno migranci i migrantki, jak i sami pracodawcy i pracodawczynie nie posiadają często wiedzy dotyczącej warunków, możliwości i obowiązków związanych z zatrudnianiem migrantów i migrantek.

Ponadto osoby z nieudokumentowanym pobytem są często wykluczone z życia społecznego, w które nie angażują się z obawy przed kontaktami z przedstawicielami władzy i administracji (nie tylko policją czy strażą graniczną, ale także z urzędnikami czy nawet kontrolerami biletów w komunikacji miejskiej), a osoby wyróżniające się wyglądem (np. kolorem skóry) niejednokrotnie boją się nawet wychodzić z domu. Nieudokumentowany pobyt może skutkować pogorszeniem stanu zdrowia psychicznego wynikającym z życia w permanentnym strachu, poczucia poniżenia, nieprzychylnych reakcji otoczenia, a także pogorszeniem zdrowia fizycznego, gdyż osoby te ze względu na swój status pobytu skutkujący nielegalnym zatrudnieniem często muszą samodzielnie pokrywać koszty leczenia¹⁷.

Studium przypadku do omówienia z grupą: Konsekwencje nieudokumentowanej migracji

Przypadek 1. Przebywasz w Stanach Zjednoczonych. Nie masz wizy ani innego dokumentu uprawniającego do legalnego pobytu w tym kraju. Nagle zaczynasz się źle czuć i musisz skonsultować się z lekarzem. Wszystkie pieniądze przekazałeś lub przekazałaś jednak rodzinie w Polsce. Co robisz?

Przypadek 2. Mieszkasz od 10 lat w Polsce, gdzie masz stałą pracę, dzięki której Twoja rodzina i Twoje dziecko w Armenii ma szansę na lepsze warunki życiowe, w tym dostęp do lepszej edukacji, nie posiadasz jednak dokumentów uprawniających Cię do pobytu w Polsce. W Armenii zostawiłeś lub zostawiłaś 8-letniego syna pod opieką Twojej mamy. W trakcie Twojej nieobecności mama przekazała Ci, że chłopiec ma problemy w szkole. Pogorszył się w nauce, nie może też dogadać się z rówieśnikami, zaczyna uciekać ze szkoły, wdaje się w bójki. Co robisz w takiej sytuacji?

Z perspektywy prawa, konsekwencją wykrycia przez organy państwowe nielegalności pobytu danej osoby na terytorium Polski jest nałożenie na nią zobowiązania do opuszczenia Polski (tzw. zobowiązanie do powrotu) lub wydalenie z Polski (potocznie nazywane deportacją), czyli przymusowe wykonanie decyzji o opuszczeniu Polski, do którego dochodzi w sytuacji, w której migrant lub migrantka nie zastosował lub nie zastosowała się dobrowolnie do zobowiązania do powrotu. Wydanie wobec migranta lub migrantki decyzji o zobowiązaniu do powrotu wiąże się często z zakazem wjazdu do Polski i strefy Schengen nawet przez kolejne 5 lat.

„Żaden człowiek nie jest nielegalny”

Polacy nie mają się tak naprawdę czego obawiać, dlatego że nielegalny imigrant to jest osoba, która zostając w Polsce naruszyła, przekroczyła prawo, można powiedzieć, tylko w jednej kwestii – po prostu nie dostała wizy.

Co mówi Aleksandra

Pytania do dyskusji z grupą: Nielegalność

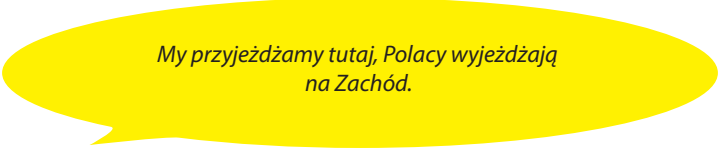
- Czy według Was nielegalne przekroczenie granicy/ nielegalny pobyt w danym kraju jest groźnym czynem? W jakim sensie? Dlaczego?
- Co rozumiecie przez stwierdzenie „żaden człowiek nie jest nielegalny”, pojawiające się w filmie na transparencie, niesionym przez osoby biorące udział w demonstracji?

Jednym z ważnych tematów podnoszonych przez organizacje pozarządowe – a także Komitet „Imigranci na rzecz abolicji” – jest kwestia nazewnictwa, stosowanego w odniesieniu do osób, które nie posiadają dokumentów uprawniających do pobytu w danym kraju. Osoby te na-

zywa się potocznie „nielegalnymi”, podczas gdy są to po prostu osoby w danym momencie niemające uregulowanego statusu pobytowego w danym kraju. Przymiotnik „nielegalny” może służyć do opisania zjawiska migracji lub statusu pobytowego, odniesienie go do osoby jest jednak upraszczającym skrótem myślowym, mającym jednocześnie charakter piętnujący i stygmatyzujący. Człowiek nie może być nielegalny, może jedynie przebywać na danym terenie nielegalnie, tj. nie posiadając dokumentu uprawniającego do legalnego pobytu.

Uwrażliwianie na język, który używany jest w dyskusjach dotyczących zjawisk migracji w Polsce, jest częścią większej, międzynarodowej debaty, w której podkreśla się piętnujący i wykluczający charakter sformułowania „nielegalni migranci/nielegalne migrantki”. W ramach tej debaty pozarządowa platforma międzynarodowej współpracy na rzecz nieudokumentowanych migrantów i migrantek¹⁸ postuluje wprowadzenie we wszystkich krajach Unii Europejskiej jednolitego słownictwa, kładąc szczególny nacisk na potrzebę używania sformułowań „nieudokumentowany migrant/nieudokumentowana migrantka”.

Polska – kraj uprzywilejowany?

*My przyjeżdżamy tutaj, Polacy wyjeżdżają
na Zachód.*

Co mówi Oleksandra

Polacy i Polki mają za sobą długą historię emigracji – zarówno z przyczyn politycznych w XIX i XX wieku, jak i z przyczyn ekonomicznych w bliższej przeszłości, szczególnie od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej. Ocenia się, że emigracja Polaków i Polek, w większości emigracja zarobkowa, utrzymuje się na poziomie 2 mln osób przebywających czasowo poza granicami kraju¹⁹. Docelowym miejscem migracji Polaków i Polek są w szczególności inne kraje na zachodzie Unii Europejskiej oraz Stany Zjednoczone.

Pytania do dyskusji z grupą: Polacy i Polki za granicą

Kiedy obywatel lub obywatelka Polski chce wyjechać do Anglii, krajów skandynawskich lub innych miejsc oferujących lepsze perspektywy finansowe nie musi martwić się o legalny pobyt/uzyskanie wizy.

- Czy taka perspektywa wpływa na sposób postrzegania migrantów i migrantek przez Polaków?
- Jakie widzicie różnice i podobieństwa w sytuacji migrantów i migrantek polskich w Wielkiej Brytanii i ukraińskich w Polsce?

Zjawisko nieuregulowanej migracji i nasze jej postrzeganie kształtowane jest przez zakorzenione w nas myślenie zgodne z potrzebą przypisywania ludzi do konkretnego terytorium. Uznanie granic państwowych za naturalne i stałe to jeden ze sposobów myślenia o dzisiejszym świecie. Aktualny porządek granic jest wynikiem polityki i nie jest dany raz na zawsze, natomiast z pewnością ma duży wpływ na nasz sposób postrzegania świata. Dzięki temu w naszym postrzeganiu jedne kraje stają się lepsze od innych poprzez możliwości, które się z nimi wiążą, co z kolei przekłada się na wzmocnienie stereotypów dotyczących pochodzących stamtąd osób.

Temat II. Abolicja

Cel dyskusji:

Poszerzenie wiedzy dotyczącej rozwiązania, jakim jest abolicja, i próba odpowiedzi na pytania dotyczące potrzeby i celowości wprowadzania rozwiązań umożliwiających legalizację pobytu osobom bez uregulowanego statusu pobytowego.

Proponowane pytania rozpoczynające dyskusję nad zagadnieniami:

- Czym jest abolicja? Czego o zjawisku abolicji dowiedzieliście się z filmu? Co szczególnie zwróciło Waszą uwagę?
- Jak wiedza na temat abolicji wpływa na Wasze postrzeganie niedokumentowanych migrantów i migrantek w Polsce?
- Jakie w waszym zdaniem korzyści przyniosłaby kolejna abolicja w Polsce? Kto by z niej skorzystał i jak?

*Są rzeczy ważne, są rzeczy ważniejsze.
(Osoby przebywające w Polsce nielegalnie – dop. aut.)
bardzo chcą wrócić do domu, ale przed obawą, że dostaną
deportację, dostając deportację do Polski, dostają automatycznie
deportację do całej Unii Europejskiej, nadal tkwią w tym
wszystkim i czekają na jakąś abolicję.*

Co mówi Oleksandra²⁰

Czym jest abolicja?

Czy wiesz...

Definicja: abolicja

Obowiązujące czasowo przepisy prawa (każdorazowo regulowane przez państwo), pozwalające na legalizację pobytu osób, które przebywają na terytorium kraju bez przewidzianych prawem dokumentów – przekroczyły niezgodnie z prawem polską granicę bądź też wjechały do Polski legalnie, ale następnie straciły prawo do pobytu i nie opuściły kraju²¹.

Wiele osób, które z różnych wspomnianych wcześniej przyczyn znalazły się w sytuacji nieudokumentowanego pobytu, chciałoby żyć w Polsce legalnie, rozwijać się zawodowo, móc odwiedzać swoją rodzinę i bliskich, którzy zostali w kraju pochodzenia, korzystać z pełni praw i dostępnych możliwości, ale także wypełniać obowiązki nałożone przez Państwo na jego mieszkańców i mieszkanki.

Czy wiesz...

Statystyka dotycząca abolicji w Polsce²²

Rok	Liczba wniosków	Pozytywne decyzje (jako % wniosków, które uzyskały pozytywną decyzję w całej puli złożonych wniosków)
2003	3460	76%
2007	2033	66%
2012	9555	50%

Do chwili powstania niniejszego tekstu w Polsce miały miejsce trzy abolicje – w latach 2003, 2007 i 2012. W ramach dwóch pierwszych zalegalizowano łącznie pobyt ok. 4,5 tys. migrantów i migrantek, głównie obywateli i obywaterek Armenii i Wietnamu. Dwie pierwsze abolicje kry-

tykowane były przez samych migrantów i migrantki, jak i przez organizacje pozarządowe za restrykcyjne warunki, które migranci i migrantki musieli i musiały spełniać, w tym:

- obowiązek wykazania dłuższego pobytu na terytorium Polski (nie krócej niż od 01.01.1997),
- konieczność przedstawienia tytułu prawnego do lokalu mieszkalnego,
- wykazanie środków finansowych wystarczających na pokrycie kosztów utrzymania i leczenia oraz
- pisemnego przyrzeczenia zatrudnienia od pracodawcy.
- Nie bez znaczenia był także brak należytej kampanii informacyjnej, która zmniejszyłaby nieufność migrantów i migrantek związaną z koniecznością ujawniania się przed organami władzy państwowej w trakcie trwania procedury związanej z wnioskiem złożonym w ramach abolicji²³.

Podczas abolicji w 2012 roku²⁴ złożono 9555 wniosków (wnioski można było składać od 01.01 do 02.07.2012) – a zatem dwa razy tyle, co podczas obu poprzednich abolicji. Najczęściej o abolicję ubiegali i ubiegały się obywatele i obywatelki Ukrainy, Wietnamu, Pakistanu, Bangladeszu i Armenii (co trzecia pozytywna decyzja dotyczyła osoby posiadającej ukraińskie obywatelstwo²⁵). Wymogi stawiane migrantom i migrantkom przy okazji tej abolicji były znacznie mniej restrykcyjne i polegały przede wszystkim na udokumentowaniu swojego nieprzerwanego pobytu w Polsce od co najmniej 20.12.2007 lub od 01.01.2010, jeśli przed tym dniem została wydana ostateczna decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy z orzeczeniem o wydaleniu. Abolicja dotyczyła też migrantów i migrantek, wobec których 01.01.2010 trwało kolejne postępowanie w sprawie nadania statusu uchodźcy. Choć za wcześniej, by ocenić skutki abolicji przeprowadzonej w 2012 roku, jak wynika z raportu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych ponad połowa osób, które zalegalizowały pobyt na terytorium Polski w ramach akcji z 2003 roku, przebywała wciąż legalnie w Polsce w 2010 roku, głównie na podstawie zezwoleń długoterminowych²⁶.

Czy wiesz...

Statystyka dotycząca abolicji w Polsce

Dodatkową możliwością stworzoną przez wprowadzenie ustawy abolicyjnej w 2012 roku była tzw. mała abolicja. Osoba składająca wniosek abolicyjny bez braków formalnych, tj. spełniający podstawowe wymogi, niezbędne do wszczęcia procedury, uzyskiwała legalny pobyt do momentu uzyskania ostatecznej decyzji w sprawie – niezależnie od tego, czy spełniała przesłanki, aby uzyskać zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony w trybie abolicji. Oznacza to, że osoba ta mogła wyjechać z Polski bez negatywnych konsekwencji prawnych – tj. bez wpisania do wykazu osób niepożądanych na terytorium RP i bez zakazu powrotu do Polski. W ten sposób otwierała się zatem możliwość aplikowania o nową wizę w kraju pochodzenia i ponownego przyjazdu do Polski²⁷.

Mimo że w abolicji 2012 roku wzięła udział największa dotąd liczba osób, nadal jest to jedynie część populacji nieudokumentowanych migrantów i migrantek, która szacowana jest na od kilkudziesięciu do kilkuset tysięcy osób.

Abolicja, w takim kształcie, jaki wprowadzony był w Polsce, jest rozwiązaniem doraźnym. W znowelizowanej wersji dokumentu „Polityka migracyjna Polski” przyjętej 31 lipca 2012 roku²⁸ znalazł się postulat wprowadzenia mechanizmów umożliwiających nielegalnie przebywającym w Polsce cudzoziemcom i cudzoziemkom legalizację pobytu w ramach standardowych procedur prawnych a nie, tak jak wyglądało to do tej pory, w ramach jednorazowych akcji regulacyjnych. Rozwiązania takie zostały jednakże dotąd wprowadzone jedynie częściowo²⁹ – ich wprowadzenie uznano za jedno z działań nierealistycznych „z punktu widzenia ich skutków organizacyjnych, bądź finansowych”, oraz konkretnie przedstawione jako rozszerzenie obecnych możliwości, co „mogłoby stanowić zachętę do nielegalnej migracji”³⁰. Tymczasem organizacje pozarządowe podkreślają, że tylko elastyczne i adaptowalne do indywidualnych sytuacji rozwiązania normatywne mogą stać się ogniwem systemu zapobiegania negatywnym zjawiskom, takim jak nielegalna praca w szarej strefie czy różnego rodzaju wyzysk, które stanowią podstawowe zagrożenia w ramach przepływów migracyjnych. Z punktu widzenia

państwa podobne rozwiązanie może być traktowane jako instrument polityki społecznej, mający na celu zapobieganie sytuacji tworzenia się zmarginalizowanych grup społecznych.

Pytanie do dyskusji z grupą:

Jakie są korzyści z przeprowadzania abolicji dla migrantów i migrantek oraz dla państwa?

Korzyści z abolicji dla migrantów i migrantek:

- pełne uczestnictwo w życiu społecznym, kulturowym, ekonomicznym kraju;
- zmniejszenie ryzyka przemocy bądź wyzysku;
- możliwość podróżowania i odwiedzania swojej rodziny;
- zmniejszenie poziomu stresu.

Korzyści z abolicji dla państwa:

- stopniowa integracja, zapobieganie sytuacji tworzenia się zmarginalizowanych grup społecznych;
- zwiększona kontrola nad procesami migracyjnymi;
- zwiększenie dochodów z podatków; legalny pobyt umożliwia legalną pracę.

Pytanie do dyskusji z grupą:

Jakie mogą być argumenty za i przeciw abolicji?

Jak można polemizować z takimi argumentami?

Argumenty ZA:

1. Korzyści ekonomiczne – ludzie pracują legalnie i płacą podatki.
2. Dostęp do praw i obowiązków dla migrantów i migrantek.

Możliwe kontrargumenty:

Ad 1. Migranci i migrantki zabierają pracę obywatelom i obywatelkom danego państwa.
Ad 2. Migranci i migrantki celowo decydują się na nielegalny pobyt, a zatem nie należy dawać im praw, tylko usunąć z kraju.

Argumenty PRZECIW:

3. Abolicja to rozwiązanie niesprawiedliwe względem tych osób, które zawsze dbały o terminowość w składaniu aplikacji oraz kompletność wniosków i przechodziły ścieżkę legalizacji pobytu krok po kroku, zgodnie z przepisami prawnymi.

Możliwe kontrargumenty:

Ad 3. To prawda, że abolicja umożliwia czasowe zalegalizowanie swojego pobytu (w wyjątkowym trybie), jednakże okres, w którym migrant lub migrantka przebywa w Polsce na podstawie zezwolenia na zamieszkanie udzielonego w ramach abolicji z 2012 roku, nie wliczał się do okresu, który wymagany jest, aby uzyskać stały pobyt. Uzyskanie abolicji daje możliwość zalegalizowania pobytu, jednakże po upływie abolicyjnego zezwolenia należy ubiegać się o kolejne zezwolenia w regularnym trybie.

Pytanie do dyskusji z grupą:

Jakie mogą być argumenty za i przeciw abolicji?

Jak można polemizować z takimi argumentami?

4. Nieudokumentowani migranci i migrantki to przestępcy i nie należy ich wspierać.

Ad. 4. Nieudokumentowany pobyt wynika często z braku możliwości jego zalegalizowania, niezależnego od migrantów i migrantek. To zresztą oni są najbardziej narażeni na negatywne konsekwencje, ze względu na różne przyczyny (np. lepsze zarobki, potrzeba wsparcia finansowego rodziny) decydują się jednak pozostać w kraju bez dokumentów.

Temat III. Polityka migracyjna w Polsce

Cel dyskusji:

U wielu osób pytanie „Czy w Polsce potrzebna jest polityka migracyjna?” mogłoby wzbudzić odruchowy sprzeciw – często słyszymy przecież w mediach, że imigracja w Polsce jest zjawiskiem marginalnym. Celem tej części materiałów jest zastanowienie się, czy tak jest naprawdę. Czy Polska jest jednolita kulturowo i narodowościowo? Czy polityka migracyjna jest w Polsce potrzebna, czy raczej zbędna?

Proponowane pytania rozpoczynające dyskusję nad zagadnieniami:

- Czy według Was Polska jest krajem różnorodnym? Na czym opieracie swoje opinie?
- Jak myślicie, jaka jest największa grupa migrancka w Polsce? Skąd czerpicie o niej wiedzę? Co o niej wiecie?
- Czy Waszym zdaniem w Polsce istnieje potrzeba wypracowania i prowadzenia spójnej polityki migracyjnej?
- Jakie są korzyści i wyzwania wynikające z przyjazdu migrantów i migrantek do Polski?

Przede wszystkim nadzieją nielegalnych imigrantów jest to, żeby faktycznie ustawa abolicyjna zaczęła istnieć w tym państwie.

Co mówi Oleksandra

Oleksandra wypowiada się o potrzebie istnienia ustawy abolicyjnej jako stałego punktu polskiego prawa, tworzącego podstawy do istnienia mechanizmu legalizacji pobytu nieudokumentowanych migrantów i migrantek. Kontekst tej wypowiedzi jest jednak szerszy – spójna, przejrzysta i dobrze zakomunikowana (tzn. taka, która trafi do zainteresowanych osób) polityka migracyjna ułatwi funkcjonowanie nie tylko stronie polskiej – urzędnikom i urzędniczkom, ale też, a może przede wszystkim, migrantom i migrantkom, którzy i które będą wiedzieć, jakie mają prawa i obowiązki.

Czy wiesz...

Definicja: polityka migracyjna

Polityka migracyjna to całokształt priorytetów, zasad i działań, które określa i podejmuje państwo w odniesieniu do migracji zagranicznych z i do Polski (emigracji i imigracji)³¹, aby je regulować oraz wpływać na to, jakie osoby w danym czasie mieszkają w granicach państwa, a także kształtować sytuację migrantów i migrantek mieszkających w danym kraju.

Migracja do Polski

Po II wojnie światowej, w związku ze zmianami granic, polityką państwa polskiego, a także zagładą Żydów w Polsce, Polska stała się państwem przedstawianym jako jednolite narodowościowo i etnicznie – regulacje prawne formułowane były w sposób, który pomijał wszelkie odstępstwa od tej perspektywy. Nie oznacza to jednak, że grup mniejszościowych i migranckich nie było.

Wśród obcokrajowców przyjeżdżających do Polski przeważali wówczas obywatele Związku Radzieckiego i innych krajów komunistycznych³². W latach 60. XX wieku pojawiły się pierwsze większe grupy imigrantów i imigrantek z Wietnamu³³, obecna była też grupa osób z Grecji oraz Macedonii, przesiedlonych do Polski w związku z wojną domową w latach 40. Większe zmiany nastąpiły po roku 1989 – na początku lat 90. XX wieku nastąpił napływ obywateli i obywaterek z byłego ZSRR, Wietnamu i Rumunii (pochodzenia romskiego), a także napływ uchodźców i uchodźczyń. Zaczęły powstawać społeczności

imigranckie, z których obecnie najliczniejsze to Ukraińcy, Białorusini, Wietnamczycy i Ormianie³⁴.

Pierwszym sygnałem zmiany sytuacji migracyjnej były dane na temat liczby osób przekraczających granicę Polski – w roku 1985 było to około 3,5 mln cudzoziemców, w 1991 już blisko 37 mln, a w końcu lat 90. liczba ta osiągnęła poziom 90 mln³⁵. Statystyki UdsC sugerują, że Polska staje się krajem coraz bardziej atrakcyjnym dla migrantów i migrantek³⁶. Dużą rolę odegrało tu wejście Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz do strefy Schengen w 2007 roku.

Według spisu powszechnego z 2011 roku³⁷ imigranci i imigrantki stanowili 0,2% ludności zamieszkującej Polskę³⁸. Nie jest to duży odsetek, niemniej jest on dwukrotnie większy w stosunku do liczby imigrantów i imigrantek w 2002 roku. Migranci i imigrantki na miejsce zamieszkania wybierają najczęściej duże miasta, które dają największe możliwości zawodowe, są bardziej otwarte i ułatwiają kontakt ze społecznościami migranckimi. Branże, w których migranci i imigrantki pracują najczęściej według statystyk dotyczących wydawanych zezwoleń na pracę, to handel, transport i gospodarka magazynowa, gospodarstwa domowe i budownictwo³⁹. Największe grupy to osoby pochodzące z Ukrainy (24% wszystkich imigrantów i imigrantek), Niemcy, Białorusini i Rosjanie⁴⁰. Jednocześnie przewiduje się dalszy wzrost liczby migrantów i migrantek⁴¹.

Z kolei zgodnie z danymi UdsC najliczniejsze grupy z ważnymi kartami pobytu w Polsce to: Ukraina (31%), Wietnam (11%), Rosja (10%), Białoruś (9%), Chiny i Armenia (po 4%), Turcja, Indie i USA (po 2%) oraz Korea Południowa (1,5%)⁴².

Polityka migracyjna Polski (PMP)

Polityka migracyjna Polski (PMP), aktualna w chwili powstawania niniejszych materiałów, została zdefiniowana w dokumencie sformułowanym przez MSW, a przyjętym przez rząd w lipcu 2012 roku⁴³. PMP jest dokumentem, który ma na celu sformułowanie kierunków działania oraz systemowych rozwiązań i wytycznych dla administracji publicznej w zakresie migracji. Zawiera on szereg rekomendacji i postulatów, dotyczących m.in. uproszczenia procedur i wzmocnienia struktur państwowych odpowiedzialnych za tę problematykę, określenie kategorii cu-

dzoiemców i cudzoziemek, które z punktu widzenia interesów państwa polskiego mają szczególne znaczenie, przebudowę systemu integracji cudzoziemców i cudzoziemek oraz monitorowanie zjawisk związanych z szeroko rozumianą problematyką migracji.

W dokumencie podkreśla się, że na początku lat 90. XX wieku polityka migracyjna miała charakter doraźny, a państwo polskie uczyło się migracji⁴⁴. W chwili obecnej jednakże to się zmienia – w maju 2014 roku weszła w życie nowa ustawa o cudzoziemcach, w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych istnieje Departament Polityki Migracyjnej, działa także międzyresortowy Zespół do Spraw Migracji, który pracuje nad polityką i rozwiązaniami systemowymi i któremu przewodzi Minister Spraw Wewnętrznych. Słowem, wiele w Polsce będzie zmieniało się, jeśli chodzi o strategiczne, długoterminowe działania w zakresie zarządzania migracjami i monitorowania tego zjawiska. Najprawdopodobniej za kilka lat będzie więcej informacji o zjawisku migracji, a dyskusja na ten temat stanie się bardziej intensywna i wielowątkowa.

Pytanie do dyskusji z grupą:

Czy Polsce potrzebna jest polityka migracyjna i dlaczego?

Z punktu widzenia UE jednym z najważniejszych zadań Polski, kraju posiadającego jedną z najdłuższych granic zewnętrznych UE, jest ochrona tych granic⁴⁵ i walka z nielegalną migracją. Specyfiką Polski jest to, że po roku 1989 kraj po raz pierwszy zetknął się z globalnymi przepływami migracyjnymi na tak dużą skalę, a ze względu na swoje położenie geograficzne Polska stała się nie tylko krajem tranzytowym, ale i docelowym dla dużej liczby migrantów i migrantek, która stale rośnie⁴⁶. Mimo to Polska przez długi czas nie posiadała zdefiniowanej polityki migracyjnej i wszystkie działania przeprowadzane były doraźnie, a nie systemowo. Istnienie polityki migracyjnej, przejrzystych zasad i systemowych rozwiązań, np. dotyczących integracji, może sprawić, że Polska będzie krajem przewidywalnym dla migrantów i migrantek, którym będzie łatwiej odnajdywać się w nowym kraju, ale także w wymogach, jakie są przed nimi stawiane. Skutkować to może bardziej skuteczną integracją migrantów i migrantek z członkami i członkiniami społeczeństwa w Polsce.

Pytanie do dyskusji z grupą:

Czy Polsce potrzebna jest polityka migracyjna i dlaczego?

Pytania do grupy

Prezentujemy wybrane uwagi* skierowane przez organizacje pozarządowe do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w procesie konsultacji PMP⁴⁷. Po zapoznaniu się z uwagami zaprosz uczestników i uczestniczki do wspólnej dyskusji nt. poniższych pytań – można każde pytanie napisać na oddzielnym flipczarcie i po kolei je odsłaniać, pod pytaniem można notować najważniejsze wątki w dyskusji. Alternatywnie, poprosz, aby każda osoba najpierw zastanowiła się nad poniższymi pytaniami indywidualnie podczas czytania uwag, następnie zaprosz uczestników i uczestniczki do dyskusji w małych grupach (2-3 osoby w grupie), a na koniec poprosz każdą grupę, żeby streściła najważniejsze omawiane wątki w odniesieniu do poniższych pytań. Najważniejsze wątki można zapisać na flipczarcie:

- Które postulaty organizacji uważacie za najważniejsze? Dlaczego?
- Które z postulatów zwróciły Waszą uwagę? Co Was w nich zaniepokoiło?
- Które z postulatów mogą waszym zdaniem spotkać się z niechęcią? Czyją (ustawodawcy, społeczeństwa)? Dlaczego?

***Lista postulatów skierowanych do MSW przez organizacje pozarządowe w ramach konsultacji PMP:**

- a) Wprowadzenie rozwiązań mających na celu integrację osób nieobjętych ochroną międzynarodową – tę lukę wypełniają jedynie organizacje pozarządowe.
- b) Zapewnienie dostępu migrantom i migrantkom do informacji nt. przysługujących im praw np. wobec nieuczciwych pracodawców.
- c) Włączenie organizacji migranckich i samych migrantów i migrantek w procesy decyzyjne i w życie polityczne.
- d) Położenie większego nacisku na nauczanie w szkołach tematyki antydyskryminacyjnej.
- e) Odformalizowanie i zmniejszenie liczby dokumentów składanych przez pracodawców w postępowaniu o wydanie zezwolenia na pobyt w związku z pracą.

Pytanie do dyskusji z grupą:

Czy Polsce potrzebna jest polityka migracyjna i dlaczego?

- f) Zatrudnienie migrantów i migrantek w administracji państwowej i samorządowej w tych obszarach jej działania, w których ich zatrudnienie mogłoby poprawić skuteczność wdrażania rekomendacji dotyczącej samowystarczalności oraz ograniczania dyskryminacji i wykluczenia tej grupy.
- g) Wprowadzenie stałego mechanizmu legalizacyjnego osób przebywających w Polsce nielegalnie, wiążącego się z postawieniem pewnych warunków integracyjnych, które migranci i migrantki musieli i musiałyby spełnić w okresie, na który udzielono im takiego zezwolenia.
- h) Inwestowanie w szeroko zakrojone projekty badawcze dotyczące imigracji i emigracji, m.in. w celu zwiększenia wiedzy nt. populacji migrantów i migrantek w Polsce, ich statusu prawnego, liczby osób przebywających nielegalnie oraz nierozpoznanych nigdy w pełni ich głównych potrzeb i umiejętności, które mogą stać się cenne dla rozwoju naszego kraju, w szczególności zaś jego kultury i gospodarki.

Temat IV. Samoorganizacja migrantów i migrantek

Cel dyskusji:

Migranci i migrantki, poza funkcjonowaniem w społeczeństwie kraju, do którego przyjechali, funkcjonują także w relacjach z osobami, które zostały w kraju pochodzenia/emigrowały do innych krajów, lub też ze społecznością migrantką w nowym kraju. Istotne jest zwrócenie uwagi na to, jak bardzo wielopłaszczyznowe jest zjawisko migracji oraz jak różny może być kontekst funkcjonowania migrantów i migrantek, wykraczający poza aspekty związane z przekraczaniem granicy czy legalizacją pobytu.

Proponowane pytania rozpoczynające dyskusję nad zagadnieniami:

- Jakie mogą być powody, dla których migranci i migrantki chcą spotykać się we własnym gronie?
- Jakiego znaczenia organizacje migrantki w Polsce? Na czym polega ich działalność?
- Czy znacie osobiście migrantów i migrantki mieszkających i mieszkające w Polsce? Dlaczego te osoby przyjechały do Polski i w jakich warunkach żyją? Jak myślicie, jak czują się w Polsce?

Spółeczności migrantki

Kontakty ze środowiskiem migrantkim zostają często nawiązane jeszcze przed przyjazdem do kraju docelowego migracji – często wybiera się na kraj docelowy państwo, w którym przebywają już inni członkowie rodziny lub znajome osoby, które mogą pomóc w znalezieniu zatrudnienia, mieszkania, pomóc zorientować się w ogólnych zasadach, jakimi rządzi się dany kraj. Posiadanie takich znajomości ma duże znaczenie – daje poczucie bezpieczeństwa i pewność siebie przed podróżą, ułatwia dostęp do potrzebnych informacji i instrukcji, jak funkcjonować w danym miejscu – wszystko to składa się na społeczny kapitał migra-

cyjny⁴⁸. Przede wszystkim jednak posiadanie sieci kontaktów lub osób kontaktowych w kraju docelowym stwarza możliwości migracji i urealnienia perspektywę podróży.

Czy wiesz...

Definicja: diaspora

Kolejne przyjezdne grupy imigrantów i imigrantek z danej części świata przyczyniają się do utworzenia **diaspory**. Tworzą ją osoby o różnym statusie społecznym, poglądach politycznych, charakterach czy doświadczeniu zawodowym. Tym, co je łączy, jest miejsce pochodzenia i kontekst ich funkcjonowania w obrębie grupy większościowej. Osoby należące do danej społeczności migranckiej (diaspory migranckiej) mogą żyć w rozproszeniu lub jednoczyć się w przestrzeni, tworząc tzw. enklawy.

Społeczność migrancka może być rozumiana jako całokształt interakcji i działań społecznych w obrębie grupy osób dzielących wspólne pochodzenie narodowo-etniczne, doświadczenie migracyjne, podobne wartości, normy i wzory zachowań oraz subiektywne poczucie odrębności i solidarności grupowej⁴⁹. Społeczności takie złożone są często z osób, które posiadają wiedzę przydatną dla nowoprzybyłych: migranci i migrantki po przyjeździe do nowego miejsca potrzebują przede wszystkim informacji, pomocy w znalezieniu mieszkania, pracy czy załatwieniu podstawowych, codziennych spraw, ale też wsparcia psychicznego. Często wśród osób decydujących się na emigrację pojawia się potrzeba afiliacji, poczucia przynależności i wsparcia psychicznego – chociażby poprzez możliwość porozmawiania w swoim języku czy przebywania z osobami wywodzącymi się z podobnego kręgu kulturowego. W celu zaspokojenia tych wszystkich potrzeb korzystają z pomocy rodziny i znajomych, którzy mają doświadczenia migracyjne, rzadziej natomiast zwracają się o pomoc do rozmaitych instytucji⁵⁰. Takiego wsparcia dostarczyć im może właśnie grupa migrancka – może to być nieformalna grupa przyjaciół, szersze grono osób pochodzących z tego samego miejsca, bardziej lub mniej sformalizowana organizacja. Często życie społeczności migranckiej koncentruje się wokół centralnego miejsca, np. świątyni lub siedziby organizacji pozarządowej, wspierającej daną społeczność.

Pytania do dyskusji z grupą:

Jakie mogą być zalety dla migranta lub migrantki utrzymania kontaktów z grupą osób tego samego pochodzenia?

- Kwestie praktyczne: potrzeba informacji, poznania miejscowego *know-how* (gdzie szukać pracy, mieszkania, jak zalegalizować pobyt itp.),
- wsparcie psychiczne,
- realizacja potrzeby przynależności,
- możliwość porozmawiania w swoim języku.

Organizacje migranckie

Należę do tych osób, które starają się pomóc nie tylko dla swojego grona i nie tylko dla siebie, ale także dla osób, które widzę, że są przez los w jakiś sposób pokrzywdzone.

Co mówi Oleksandra:

Samoorganizacja migrantów i migrantek może przybierać różny stopień formalizacji. Jednym z nich jest utworzenie organizacji pozarządowej (np. stowarzyszenia lub fundacji). Stanowią one jeden z podstawowych elementów konstytuujących społeczność migrancką⁵¹; dobrze zorganizowana grupa może stanowić siłę polityczną i zabierać głos w sprawach dla niej istotnych, dlatego też szczególną rolę odgrywają tu większe grupy, które nabierają znaczenia poprzez widoczność i liczebność. Dobrym przykładem jest tu Komitet „Imigranci na rzecz abolicji”, który przyczynił się do uchwalenia ustawy abolicyjnej w bardziej korzystnej od poprzednich ustaw formie oraz do upowszechnienia wiedzy o zbliżającej się abolicji⁵².

Celem organizacji może być także praktyczna pomoc danej społeczności, propagowanie jej kultury i podtrzymywanie tożsamości poprzez

wydawanie prasy, tworzenie mediów czy organizowanie imprez kulturalnych, wsparcie np. w legalizacji pobytu, ale także organizowanie akcji charytatywnych lub politycznych, związanych z krajem pochodzenia.

Pytanie do dyskusji z grupą:

**Jakie korzyści dla danej społeczności migranckiej wynikają z funkcjonowania organizacji migranckich?
Jakie stoją przed takimi organizacjami wyzwania?**

Korzyści:

- stanowi siłę polityczną, dzięki czemu pozwala na bardziej efektywne reprezentowanie potrzeb danej społeczności,
- ułatwia proces adaptacji do życia w nowym kraju poprzez zapewnienie wzajemnego wsparcia emocjonalnego i praktycznego wewnątrz grupy (dostarczenie informacji nt. funkcjonowania w danym kraju, daje poczucie przynależności),

Wyzwania:

- wspiera poczucie odrębności grupy, przez co nie sprzyja integracji z szerszym społeczeństwem,
- bariera językowa, kulturowa oraz konkurencja ze strony większych organizacji, prowadzących działania skierowane do migrantów i migrantek, mających doświadczenie w prowadzeniu projektów, mogą powodować defaworyzowanie przy rozdzielaniu środków finansowych na działania organizacji pożytku publicznego oraz inne formy finansowania działań organizacji społecznych⁵³,

Pytanie do dyskusji z grupą:

**Jakie korzyści dla danej społeczności migranckiej wynikają z funkcjonowania organizacji migranckich?
Jakie stoją przed takimi organizacjami wyzwania?**

• dobra znajomość potrzeb i specyfiki grupy pozwala na lepsze zdefiniowanie działań na jej rzecz,• ułatwione rozpoznanie źródła wsparcia dla pojedynczych osób: organizacje migranckie cieszą się większym zaufaniem niż organizacje pozarządowe działające na rzecz migrantów i migrantek, np. ze względu na kwestie językowe,• pozwala na wzmocnienie migrantów i migrantek w kontekście funkcjonowania wśród grupy większościowej i niwelowanie procesów wykluczenia,• pozwala na wzajemne poznawanie się społeczności migranckiej i przyjmującej, szczególnie przy okazji organizowania wydarzeń bazujących na wymianie kulturalnej.	• trudności związane z administrowaniem organizacją pozarządową (w Polsce jednostki trzeciego sektora muszą prowadzić np. pełną księgowość),• proces rozdzielania środków finansowych na wsparcie procesu integracji często dokonywany jest bez ewaluacji działań organizacji społecznych je otrzymujących, co często prowadzi do ich marnotrawienia na projekty niesłużące w żadnym stopniu integracji⁵⁴.

Poniżej przykłady organizacji migranckich funkcjonujących w Warszawie, mieście największej liczby migrantów i migrantek w Polsce (aktualne na 30.05.2014). Przykłady te mogą posłużyć do dyskusji na temat rodzajów tzw. organizacji migranckich, ich celów oraz tego, co je wyróżnia wśród organizacji pozarządowych „niemigranckich”:

- Fundacja Afryka Inaczej – organizacja współtworzona przez Afrykańczyków i Afrykanki oraz Polaków i Polki. Jej cele to m.in.:
 - popularyzacja wiedzy o Afryce w Polsce i w innych krajach Unii Europejskiej,
 - edukacja dzieci, młodzieży i osób dorosłych w Polsce i krajach Afryki,
 - poprawa bytu materialnego i wyrównanie szans osób żyjących w trudnych warunkach w krajach Afryki, pomoc zdrowotna, psychologiczna, finansowa, socjalna, prawna, opiekuńcza i edukacyjna osobom z krajów Afryki,
 - upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji w krajach Afryki,
 - rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości gospodarczej w krajach Afryki⁵⁵.
- Fundacja Centrum Iqraa – cele tej organizacji to przede wszystkim:
 - wsparcie osób arabskojęzycznych,
 - nauczanie języka i kultury arabskiej,
 - popularyzacja islamu,
 - aktywizacja społeczności migranckiej, zapewnienie wsparcia integracyjnego i socjalnego⁵⁶.
- Fundacja Nasz Wybór – organizacja działająca na rzecz Ukraińców i Ukrainek, jej cele to m.in.:
 - wspieranie rozwoju kontaktów kulturalnych, oświatowych, ekonomicznych i politycznych pomiędzy Polską i Ukrainą,
 - promowanie wartości demokratycznych i społeczeństwa obywatelskiego,
 - promowanie przeciwdziałania dyskryminacji obywateli Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej,
 - integracja i ułatwianie kontaktów pomiędzy społecznością ukraińską a społecznością polską, promowanie kultury ukraińskiej w Unii Europejskiej,

- rozwój wzajemnych kontaktów pomiędzy środowiskami działającymi na rzecz imigrantów Rzeczypospolitej Polskiej,
- kreowanie pozytywnego wizerunku obywateli państw trzecich w przyjmujących krajach Unii Europejskiej poprzez media, materiały informacyjne oraz akcje publiczne⁵⁷.

Przypisy

- 1 W niniejszym tekście używamy sformułowań „nieudokumentowany migrant/nieudokumentowana migrantka”, „nieudokumentowany/nieuregulowany pobyt”. Poprzez terminy „nieudokumentowany migrant” i „nieudokumentowana migrantka” odnosimy się do migrantów i migrantek nieposiadających ważnego dokumentu uprawniającego do pobytu w Polsce (więcej na temat nazewnictwa zob. Temat I). Jednocześnie stosujemy określenia „migrant” i „migrantka” jako bardziej neutralne od obowiązującego w polskim prawie słowa „cudzoziemiec”, wskazujące na doświadczenie migracji, niepodkreślające jednocześnie obcości, którą sugerują słowa „cudzoziemiec” i „cudzoziemka”.
- 2 K. Słubik, (2011), *Abolicja nie dla wszystkich*, artykuł dostępny na stronie: <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/31-pazdziernik-2011/abolycja-nie-dla-wszystkich> (dostęp 21.05.2014).
- 3 Ustawa z dnia 28.07.2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2011 nr 191 poz. 1133).
- 4 Od momentu wejścia w życie nowej ustawy o cudzoziemcach z dnia 12.12.2013 (Dz.U. 2013 poz. 1650) dla analogicznego rodzaju zezwolenia obowiązuje nazwa „zezwolenie na pobyt czasowy”. Pisząc o zezwoleniach na pobyt wydanych przed wejściem w życie nowej ustawy, a więc także tych wydanych w trybie abolicyjnym, używamy określenia „zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony”, ponieważ taka nazwa obowiązywała w trakcie trwania abolicji. Określenie „zezwolenie na pobyt czasowy” (czyli dawniej: „zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony”) odnosi się do podstawowej formy legalizacji pobytu migrantów i migrantek na terytorium Polski, m.in. ze względu na pracę, łączenie rodzin, odbywanie studiów itp., i wydawane jest na czas określony. Więcej na temat kwestii związanych z legalizacją pobytu pisze także J. Chęcińska, (2014), *Materiały pomocnicze dla osób prowadzących działania edukacyjne z wykorzystaniem filmu „Długa droga do ślubu”*, Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej.
- 5 Dane liczbowe Urzędu ds. Cudzoziemców, dostępne na stronie: www.udsc.gov.pl (dostęp 21.05.2014).
- 6 Ustawa o cudzoziemcach z dnia 12.12.2013 (Dz.U. 2013 poz. 1650) weszła w życie 1.05.2014.
- 7 Migracja z przyczyn ekonomicznych została tu zakwalifikowana jako migracja dobrowolna, warto jednakże pamiętać, że w wielu przypadkach migracji ekonomicznej określenie jej jako dobrowolnej może być dyskusyjne. W sytuacji, w której pozostając w kraju po-

chodzenia migrant lub migrantka nie może realizować podstawowych potrzeb swoich lub swojej rodziny oraz nie ma zapewnionego dostępu do podstawowych dóbr i usług, trudno mówić o dobrowolności, nawet jeśli w kraju pochodzenia migrantowi lub migrantce nie grożą prześladowania czy represje.

- 8 Ze względu na tematykę filmu w niniejszych materiałach odnosimy się głównie do osób, które przyjeżdżają do Polski z przyczyn innych niż polityczne bądź humanitarne, a także nieposiadających obywatelstwa Unii Europejskiej.
- 9 Drugim sposobem na legalny przyjazd do Polski jest wjazd w ramach ruchu bezwizowego. Ta możliwość dotyczy krajów, które mają podpisaną umowę o ruchu bezwizowym z Polską. Lista państw dostępna na stronie: <http://www.msz.gov.pl>.
- 10 O przekraczaniu zielonej granicy i niebezpieczeństwach z tym związanych opowiada film krótkometrażowy „Warszawa-Hanoi” (2009), reż. Katarzyna Klimkiewicz, dostępny online: <http://vimeo.com/52385152> (dostęp 22.01.2014).
- 11 Liczbę tę można szacunkowo określić na podstawie liczby wydanych wiz, zezwoleń pobytowych i kart pobytu oraz szacunków dotyczących częstotliwości przekraczania granicy. Przykładowo, zgodnie z danymi UdsC (dostępne na stronie: www.udsc.gov.pl), w ciągu pierwszych czterech miesięcy 2014 r. wniosek o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony złożyło 2741 obywaterek i 2012 obywateli Ukrainy. Dla porównania w tym samym czasie wnioski o wydanie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony złożyło 550 obywaterek i 788 obywateli Wietnamu oraz 516 obywaterek i 600 obywateli Chin (zob. *ibidem*), stanowiących po osobach posiadających ukraińskie obywatelstwo najliczniejsze grupy występujące o tego rodzaju zezwolenie.
- 12 Mały ruch graniczny – regularne przekraczanie wspólnej granicy Państw Umawiających się Stron przez mieszkańców strefy przygranicznej Państwa Umawiającej się Strony w celu przebywania w strefie przygranicznej Państwa drugiej Umawiającej się Strony ze względów społecznych, kulturalnych lub rodzinnych oraz z uzasadnionych powodów ekonomicznych, które według przepisów wewnętrznych Państwa drugiej Umawiającej się Strony nie są uznawane za działalność zarobkową, przez okres nieprzekraczający limitów czasu ustanowionych w Umowie (za: <http://www.msz.gov.pl>, dostęp 22.01.2015).
- 13 Karta pobytu jest dokumentem, który potwierdza tożsamość cudzoziemca podczas jego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz uprawnia, wraz z dokumentem podróży, do wielokrotnego przekraczania granicy bez konieczności uzyskania wizy. Kartę pobytu wydaje wojewoda, który wydał zezwolenie na zamieszkanie na pobyt czasowy, zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE (zob. także: <http://www.udsc.gov.pl/Słownik,869.html>).

Więcej na temat kwestii związanych z legalizacją pobytu pisze także J. Chęcińska, (2014),

Materiały pomocnicze dla osób prowadzących działania edukacyjne z wykorzystaniem filmu „Długa droga do ślubu”, Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej.

- 14 Tj. pomiędzy różnymi państwami, w odróżnieniu od migracji wewnętrznych, tj. w obrębie jednego państwa.
- 15 Dane za: http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/media-centre/issue-briefs/WCMS_239651/lang--en/index.htm (dostęp 22.01.2015).
- 16 Dane na rok 2013, dostępne na stronie Międzynarodowej Organizacji Pracy (International Labour Organization): www.ilo.org (dostęp 22.01.2014). Na stronie Pew Research Centre dostępna jest także interaktywna mapa przedstawiająca rozmieszczenie i wielkość przekazywanych środków finansowych: http://www.pewsocialtrends.org/2014/02/20/remittance-map/#utm_content=buffera39fe&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer.
- 17 Zob. A. Chrzanowska, W. Klaus, (2011), *Poza systemem. Dostęp do ochrony zdrowia nieudokumentowanych migrantów i cudzoziemców ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce*, Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (publikacja do pobrania na stronie: www.interwencjaprawna.pl).
- 18 Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants, zob. <http://picum.org/en>
- 19 Dokument *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, s. 24, za: GUS, *Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004–2010 – wyniki badań GUS*. Dokument dostępny jest na stronie: <http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529,Polityka-migracyjna-Polski.html>.
- 20 W wypowiedzi Oleksandry pojęcie „deportacja” używane jest nieprecyzyjnie, ponieważ sama deportacja jako przymusowe wykonanie decyzji o zobowiązaniu do powrotu, oznacza doprowadzenie cudzoziemca przez Straż Graniczną do granicy lub od granicy do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego następuje powrót. Prawdą jest natomiast, że cudzoziemiec posiadający decyzję o zobowiązaniu do powrotu może zostać wpisany do wykazu osób niepożądanych na terytorium RP. W ten sposób zakaz ponownego wjazdu przez okres do 5 lat dotyczy całej strefy Schengen, zob. www.udsc.gov.pl oraz ustawa o cudzoziemcach z dnia 12.12.2013 (Dz.U. 2013 poz. 1650).
- 21 Za: K. Słubik, *Abolicja nie dla wszystkich*, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/31-pazdziernik-2011/abolycja-nie-dla-wszystkich> (dostęp 21.05.2014).
- 22 Wyniki abolicji z lat 2003 i 2007 podano na podstawie: G. Szymańska-Matusiewicz, *Abolicja jako element polskiej polityki migracyjnej*, [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/6FDA71CFD062943C1257A9F00358CA1/\\$file/Infos_133.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/6FDA71CFD062943C1257A9F00358CA1/$file/Infos_133.pdf) (dostęp 21.05.2014). Wyniki abolicji z 2012 r. podano za: *Rok po abolicji dla cudzoziemców*, www.udsc.gov.pl (dostęp 27.05.2014).

- 23 K. Słubik, *Abolicja nie dla wszystkich*, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/31-pazdzienik-2011/abolicja-nie-dla-wszystkich> (dostęp 21.05.2014).
- 24 Przeprowadzonej na podstawie ustawy z dnia 28.07.2011 o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium RP oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP i ustawy o cudzoziemcach (Dz.U. 2011 nr 191 poz. 1133).
- 25 *Rok po abolicji dla cudzoziemców*, www.udsc.gov.pl (dostęp 27.05.2014).
- 26 *Ocena skutków abolicji dla cudzoziemców z 2003 roku* (2012), Warszawa: Departament Polityki Migracyjnej MSW, <https://emn.gov.pl/esm/publikacje/publikacje-departament/9779,Ocena-skutkow-abolicji-dla-cudzoziemcow-z-2003-roku.html> (dostęp 22.05.2014).
- 27 Inną możliwość wyjazdu do kraju pochodzenia bez ponoszenia negatywnych konsekwencji oferuje program dobrowolnych powrotów, organizowany przez International Organization for Migration (IOM) w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji. Program obejmuje doradztwo w zakresie powrotu, w tym szczegółowe informacje o kraju powrotu; pomoc w uzyskaniu dokumentu podróży, gdy to konieczne; badania medyczne, gdy to konieczne; organizację podróży powrotnej do miejsca docelowego w kraju powrotu; pomoc reintegracyjną. Więcej informacji: www.iom.pl. Ponadto Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców na podstawie art. 70 ust. 1 oraz art. 75 ustawy z 2003 roku o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ma możliwość udzielenia pomocy w dobrowolnym powrocie do kraju pochodzenia każdemu cudzoziemcowi będącemu w procedurze uchodźczej, który wyrazi taką wolę. Taki powrót cudzoziemca jest w całości organizowany i finansowany ze środków budżetowych Urzędu przeznaczonych na opiekę nad cudzoziemcami: <http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529,Polityka-migracyjna-Polski.html>.
- 28 <http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529,Polityka-migracyjna-Polski.html> (dostęp 21.05.2014).
- 29 Ustawa o cudzoziemcach z dnia 12.12.2013 umożliwia zalegalizowanie pobytu, jeśli jest on niezbędny z uwagi na konieczność poszanowania prawa do życia rodzinnego lub jeśli wyjazd z kraju naruszałby prawa dziecka.
- 30 Pismo do organizacji pozarządowych z dnia 09.06.2014, DPM-WAM-5701—21/2014/PM; Warszawa: Minister Spraw Wewnętrznych, <http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529,Polityka-migracyjna-Polski.html>.
- 31 *Założenia polityki ludnościowej Polski 2013*, Raport Rządowej Rady Ludnościowej, Warszawa: luty 2013, dostęp: http://bip.stat.gov.pl/gfx/bip/userfiles/_public/bip/organizacja/poz_zalozenia_polityki_ludnosciowej_polski_2013_projekt_luty_2013.pdf.
- 32 A. Brzozowska, *Wybrane grupy i charakterystyki imigracji do Polski*. Tekst opracowany w ramach Specjalistycznej Szkoły Facylitacji Społecznej na rzecz Przeciwdziałania Dyskryminacji, http://www.tea.org.pl/userfiles/file/Seminaria/wybrane_grupy_i_charakte-

- rystyki imigracji do polski – tekst autorstwa mgr anity brzozowskiej.pdf (dostęp 10.02.2014), za: M. Okólski, (1999), *Poland's migration: growing diversity of flows and people*, CMR Working Papers No. 29.
- 33 *Wietnamczycy (głównie studenci) zaczęli przyjeżdżać dość licznie do Polski około 1960 roku, pod auspicjami umów międzyrządowych między Polską i Wietnamem. Znaczna liczba wietnamskich studentów zdecydowała się wówczas pozostać w Polsce na stałe. Kolejna fala migracji to Wietnamczycy, którzy przyjechali do Polski w latach osiemdziesiątych, a następnie – migranci zarobkowi – w dziewięćdziesiątych – E. Grzegorzółka, (2013), *Organizacje Migranckie w Polsce. Działalność i potrzeby*, Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, s. 5, publikacja do pobrania na stronie: www.interwencjaprawna.pl (dostęp 10.02.2014).*
- 34 *Zob. Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania: <http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529,Polityka-migracyjna-Polski.html> (dostęp 21.05.2014).*
- 35 *Ibidem.*
- 36 *Zob. www.udsc.gov.pl.*
- 37 *Spis ludności w 2011 roku obejmował osoby stale zamieszkałe (zameldowane) na obszarze Polski, bez względu na fakt, czy te osoby przebywały w kraju w czasie spisu czy też były za granicą, oraz osoby przebywające czasowo. Dlatego też uwzględniane są tu osoby, które emigrowały z Polski na stałe, ale nie dokonały wymeldowania z pobytu stałego w Polsce (za: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lu_nps2011_wyniki_nsp2011_22032012.pdf (dostęp 28.05.2014).*
- 38 *W przełożeniu na liczby bezwzględne – w spisie 38 mln 401 tys. osób zadeklarowało obywatelstwo polskie, natomiast 63 tys. obywatelstwo innego kraju.*
- 39 *Dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (2014) – <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>.*
- 40 *Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lu_nps2011_wyniki_nsp2011_22032012.pdf (dostęp 28-05-2014).*
- 41 *Współpraca drogą do integracji. Zalecenia dla polityki integracyjnej Polski, (2012), Warszawa: Międzynarodowa Organizacja do spraw Migracji, s. 9.*
- 42 *Zob. www.udsc.gov.pl.*
- 43 *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania; <http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529,Polityka-migracyjna-Polski.html> (dostęp 21.05.2014). Dokument wykonawczy – plan wdrażania, zawierający katalog podejmowanych działań oraz propozycje rozwiązań mających na celu realizację założeń zawartych w ww. dokumencie, wraz ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wdrożenie oraz określeniem kosztów wprowadzanych instrumentów i źródeł finansowania planowanych wydatków został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 2.12.2014.*
- 44 *Ibidem: s. 5.*

- 45 *Ibidem*: s. 7.
- 46 *Ibidem*: s. 5.
- 47 Ze szczegółowymi uwagami organizacji pozarządowych można zapoznać się na stronie: <http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529,Polityka-migracyjna-Polski.html> (dostęp 21.05.2014).
- 48 Społeczny kapitał migracyjny opiera się na funkcjonujących ponad granicami państw sieciach kontaktów międzyludzkich – A. Górny, D. Stola (2001), Akumulacja i wykorzystanie migracyjnego kapitału społecznego, za: K. Iglicka, K. Gmaj, I. Bąbiak, (2012), *Integracja imigrantek – żon polskich obywateli*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- 49 A. Piłat, K. Wysieńska, (2013), *Badanie jakościowe liderów społeczności migrantów azjatyckich*, w: A. Piłat, J. Seges-Frelak, K. Wysieńska, *Mała Azja w Polsce. Plany i strategie imigrantów z Azji i Bliskiego Wschodu*, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, s. 87, za: L. Zhou, (2011), *Immigrant Organizations in the United States: Transnationalism, Community Building and Immigrant Incorporation*, Program on Migration, UCLA International Institute, UC Los Angeles, s. 1.
- 50 Kontakt z rodakami i rodaczkami w kraju migracji z jednej strony stanowić może wsparcie i łagodzić poczucie obcości, z drugiej strony jednak przez niektóre osoby może być postrzegany jako przeszkoda w integracji, dlatego też nie wszyscy szukają kontaktów z osobami z kraju pochodzenia (E. Nowicka, A. Winiarska, (2010), *Polska w doświadczeniach długoletnich imigrantów*, w: W. Klaus (red.), (2010), *Sąsiedzi czy intruzy? O dyskryminacji Cudzoziemców w Polsce*, Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (publikacja do pobrania na stronie: www.interwencjaprawna.pl).
- 51 A. Piłat, K. Wysieńska, (2013): s. 87, za: F. Vermuelen, (2006), *The Immigrant Organizing Process*, IMISCOE Dissertations, Amsterdam University Press, Amsterdam, s. 11.
- 52 Inne przykłady organizacji migranckich to Fundacja Nasz Wybór – organizacja działająca na rzecz Ukraińców i Ukrainek, Fundacja Afryka Inaczej – organizacja współtworzona przez Afrykańczyków i Afrykanki oraz Polaków i Polki, czy też Fundacja Centrum Iqraa – organizacja stawiająca sobie za cele przede wszystkim wsparcie osób arabskojęzycznych.
- 53 A. Bulandra, Uwagi do projektu wykonawczego Polityki Migracyjnej Polski, w ramach projektu „LOKALNE MIĘDZYSEKTOROWE POLITYKI NA RZECZ INTEGRACJI IMIGRANTÓW” Fundacji Inna Przestrzeń, Stowarzyszenia Homo Faber oraz Stowarzyszenia Interkulturalni.pl; www.interkulturalni.pl, dostępne na stronie: <http://bip.msw.gov.pl> (dostęp 21.05.2014).
- 54 *Ibidem*.
- 55 *Ibidem*.
- 56 www.interkulturalni.pl, dostępne na <http://bip.msw.gov.pl> (dostęp 21.05.2014).
- 57 *Ibidem*.

Materiały i publikacje przydatne w prowadzeniu działań edukacyjnych metodami aktywnymi

Osobom poszukującym inspiracji w prowadzeniu zajęć metodami aktywnymi oraz przykładów ćwiczeń do pracy z grupą z wykorzystaniem filmów z serii „Narracje Migrantów” polecamy poniższe pozycje. Wszystkie materiały są dostępne bezpłatnie w Internecie.

Jednocześnie zachęcamy też do odwiedzenia strony www.nm.ffrs.org.pl, na której znajduje się bardziej rozbudowany wykaz literatury uzupełniającej, związanej z tematyką poruszaną w poszczególnych filmach.

Ambrosewicz-Jacobs, Jolanta, (2003), *Tolerancja. Jak uczyć siebie i innych*, Kraków: Stowarzyszenie Willa Decjusza.

Antydyskryminacja. Pakiet edukacyjny, (2005), Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

Borek, Agnieszka, Lipska-Szostak, Katarzyna (red.), *STOProcent jakości. Szkolenia w sektorze pozarządowym*, (2009), Warszawa: Stowarzyszenie Trenerów Pozarządowych.

Brander, Patricia i in., (2005), *Kompas. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą* (podręcznik Rady Europy), Warszawa: Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży SZANSA, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

Branka, Maja, Cieślukowska, Dominika (red.), (2010), *Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski*, Kraków: Stowarzyszenie Willa Decjusza.

Flowers, Nancy (red.), (2008), *KOMPASIK. Edukacja na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi* (podręcznik Rady Europy), Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży SZANSA w Głogowie.

Każdy inny, wszyscy równi – Pakiet edukacyjny. Pomysły, źródła, metody i zajęcia w nieformalnej edukacji międzykulturowej młodzieży i dorosłych, (2003), Warszawa: Harcerskie Biuro Wydawnicze „Horyzonty”.

Lipińska, Marzena (red.), (2008), *Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów*, Warszawa: Instytut Profilaktyki Społecz-

nej i Resocjalizacji, Uniwersytet Warszawski, Międzykulturowe Centrum Adaptacji Zawodowej.

Majewska, Ewa, Rutkowska, Ewa, (2009), *Równa Szkoła – Edukacja wolna od dyskryminacji. Poradnik dla nauczycieli i nauczycielek*, Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej.

Martinelli, Silvio, Taylor, Mark, (2000), *Uczenie się międzykulturowe, Pakiet szkoleniowy Rady Europy i Komisji Europejskiej „T-Kit”, nr 4*, Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Pawłęga, Michał (red.), (2005), *Przeciwdziałanie dyskryminacji – Pakiet edukacyjny dla trenerów i trenerek*, Warszawa: Stowarzyszenie Lambda Warszawa.

Pawlic-Rafałowska, Ewa (red.), (2010), *Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*, Warszawa: Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy, Polskie Forum Migracyjne, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń.

Wielokulturowość na co dzień. Materiały dla nauczycieli, (2006), Kraków: Stowarzyszenie Willa Decjusza.

Joanna Chęcińska – absolwentka Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka pracy magisterskiej dotyczącej dyskursów wokół przemocy domowej wobec kobiet oraz wyróżnionej przez Fundację Tolerancja pracy licencjackiej pt. *Być uchodźcą – wchodzenie w rolę i jej odgrywanie*, poprzedzonej dwuletnimi badaniami terenowymi przeprowadzanymi w warszawskich i podwarszawskich ośrodkach dla uchodźców i uchodźczyń. Podczas pobytu na stypendium Erasmus w Kopenhadze brała udział w realizacji projektu badawczego dotyczącego polskich imigrantów i imigrantek, przeprowadzanego przez Ośrodek Badań Stosunków Pracy FAOS przy Wydziale Socjologii Uniwersytetu Kopenhaskiego. Przez kilka lat zajmowała się zawodowo legalizacją pobytu migrantów i migrantek w Polsce. Z Fundacją na rzecz Różnorodności Społecznej związana od 2014 r. jako koordynatorka projektów edukacyjnych oraz Migranckiego Centrum Wsparcia.

Seria filmowa „Narracje Migrantów” składa się z krótkich filmów dokumentalnych. Ich bohaterami i bohaterkami są osoby, które na różne sposoby i z różnym skutkiem szukają dla siebie miejsca w Polsce. Słowo „migrant” zawarte w tytule odnosi się jednak nie do statusu prawnego, a do doświadczenia życiowego, mentalności i sposobu bycia osób występujących w filmach. Część z nich jest w Polsce tylko przejazdem, inni decydują się na dłuższy pobyt albo chcą się tutaj osiedlić, niektórzy się tu urodzili. Ważne jest to, że wszyscy mają coś szczególnego do powiedzenia o tym, jak czują się w Polsce i w jaki sposób ją postrzegają.

Seria ma na celu zwiększenie wiedzy na temat migracji, różnorodności społecznej i integracji migrantów i migrantek w Polsce oraz rozwój debaty poświęconej tym zagadnieniom. Filmy można wykorzystać jako **narzędzia edukacyjne** w pracy z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi.

Opis wybranych filmów:

Misja Oleksandry (2010): Bohaterka filmu, Oleksandra, pochodzi z Ukrainy. Należała do Komitetu „Imigranci na rzecz abolicji” – nieformalnej grupy zrzeszającej osoby przejmujące się sytuacją nieudokumentowanych migrantów i migrantek w Polsce. Komitet działał na rzecz wprowadzenia abolicji, co udało się w 2012 roku. W filmie Oleksandra tłumaczy między innymi, z jakich powodów ludzie mogą stać się nieudokumentowanymi migrantami i migrantkami i na czym polega abolicja. Film może stanowić punkt wyjścia do szerszej dyskusji na temat migracji w Polsce, a także polityki migracyjnej i integracyjnej.

Moje miasto Łomża (2012): Film krytycznie, ale z wyraźną nadzieją podejmuje temat integracji uchodźców i uchodźczyń z Czechenii, budujących swoje życie w Łomży, ze społecznością lokalną. Osoby te przybywają do Polski z bagażem trudnych doświadczeń i bogatą kulturą, z której nie rezygnują. Jednocześnie potrzebują wsparcia. Zmiany społeczne w Łomży, wynikające z obecności nowych mieszkańców i mieszkanki, rodzą szereg problemów, a niekiedy wręcz otwarte konflikty, które dzielą społeczność lokalną na „naszych” i „obcych”. Film pobudza do dyskusji o tym, jak budować mosty międzyludzkie w kontekście różnorodności społecznej.

Zapraszamy na stronę www.nm.ffrs.org.pl, na której można obejrzeć filmy, pobrać nieodpłatnie materiały pomocnicze oraz przeczytać więcej na temat serii.

W celu zamówienia kopii filmów albo organizacji pokazu wraz z dyskusją lub warsztatami prosimy o kontakt: biuro@ffrs.org.pl.

O Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej

Misją FRS jest kształtowanie otwartego społeczeństwa różnorodnego poprzez wspieranie dialogu międzykulturowego i integracji społecznej, przeciwdziałanie dyskryminacji, rozwijanie wiedzy i narzędzi w zakresie integracji społecznej i równego traktowania oraz wzmacnianie pozycji (*empowerment*) mniejszości społecznych, migrantek, migrantów i społeczności migranckich.

Prowadzimy działania edukacyjne. Oferujemy szkolenia, warsztaty, doradztwo i konsultacje, dotyczące planowania i wdrażania rozwiązań wspierających równe traktowanie m.in. dla administracji publicznej, kadr pedagogicznych, oraz organizacji pozarządowych. Tworzymy i bezpłatnie udostępniamy narzędzia edukacyjne, np. filmy z serii „Narracje Migrantów”.

Prowadzimy badania. Realizujemy badania, których wyniki mają bezpośrednio przekładać się na konkretne rozwiązania lub zmiany w praktyce lub w prawie. Prowadzimy monitoring mediów, w ramach którego analizujemy przekazy medialne pod kątem wizerunku migrantek i migrantów.

Publikujemy. Systematycznie rozwijamy i upowszechniamy nasze publikacje, dostępne online oraz wydawane drukiem. Wydane przez nas materiały tworzą przestrzeń dialogu, a poprzez określone serie wydawnicze staramy się utrzymać równowagę pomiędzy głosami eksperckimi i praktycznymi.

Kształtujemy debatę publiczną i politykę społeczną. Wspieramy wymianę informacji, wiedzy i doświadczeń pomiędzy liderkami i liderami społecznymi, decydentkami i decydentami oraz instytucjami działającymi na rzecz osób i grup społecznych zagrożonych wykluczeniem lub dyskryminacją. Konsultujemy zmiany w polityce społecznej i w prawie.

Wsparcie w postaci darowizn jest bezcenne dla działań FRS!

Numer konta: 49 2130 0004 2001 0435 0112 0002

Wesprzyj FRS, przekazując swój 1%
Nasz numer KRS: 0000283409

Różnorodność społeczna, równe traktowanie – dbaj z nami o taki świat!
Więcej informacji na stronie: www.ffrs.org.pl.

Misja Oleksandry

Tak samo jak Polacy, tak samo my [osoby pochodzące z Ukrainy] przyjeżdżamy tutaj do Polski, [a] Polacy wyjeżdżają tam dalej na zachód. Nielegalni imigranci (tak zwani) przyjeżdżają tutaj najczęściej na wizach. (...) Przyjechali tutaj w momencie intratnych propozycji. Tacy ludzie [stanęli] przed faktem: albo ja wyjeżdżam na pół roku do domu, tracę automatycznie wszystko, co jest tutaj w tym państwie, albo zostaję tutaj na „nielegalny pobyt” i mam oparcie finansowe.

– Oleksandra, bohaterka filmu

Bohaterka filmu, Oleksandra, pochodzi z Ukrainy. Należała do Komitetu „Imigranci na rzecz abolicji” – nieformalnej grupy zrzeszającej osoby przejmujące się sytuacją nieudokumentowanych migrantów i migrantek w Polsce. Komitet działał na rzecz wprowadzenia abolicji, co udało się w 2012 roku. W jej wyniku swój pobyt zalegalizowało blisko 4600 osób, z których większość miała obywatelstwo Ukrainy i Wietnamu. W filmie Oleksandra tłumaczy między innymi, z jakich powodów ludzie mogą stać się nieudokumentowanymi migrantami i migrantkami i na czym polega abolicja. Film może stanowić punkt wyjścia do szerszej dyskusji na temat migracji w Polsce, a także polityki migracyjnej i integracyjnej.

Film jest częścią Serii „Narracje Migrantów”. Słowo „migrant” w tytule nie odnosi się do statusu prawnego, a raczej do sposobu bycia, mentalności i doświadczenia życiowego osób występujących w filmach. Bohaterowie i bohaterki na różne sposoby i z różnym skutkiem szukają dla siebie miejsca w Polsce. Filmy z Serii „Narracje Migrantów” można oglądać przez pryzmat słów wybitnego nigeryjskiego pisarza Chinua Achebe: „Ludzie tworzą historie, które tworzą ludzi; albo raczej historie tworzą ludzi, którzy tworzą historie” (*People create stories create people; or rather stories create people create stories*). Filmy pokazują bowiem Polskę i Polaków poprzez historie osób z doświadczeniem migracyjnym, które – mieszkając w Polsce – same ją współtworzą. Mamy nadzieję, że podczas oglądania filmów widzowie nie tylko dowiedzą się czegoś nowego o migracji i różnorodności społecznej w Polsce, ale także odnajdą w nich samych siebie.

Reżyseria: Maciej Jaszczak
Zdjęcia: Maciej Jaszczak
Rok produkcji: 2010
Czas trwania: 5:52 min
Język: polski
Napisy: angielskie, rosyjskie

Film powstał w ramach projektu „Centrum Powitania w Warszawie – tworzenie modelowych rozwiązań instytucjonalnych w zakresie integracji cudzoziemców w Polsce” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich i budżetu państwa (8/3/EFI/2008) oraz dzięki dofinansowaniu z Allianz Kulturstiftung. Materiały powstały w ramach projektu „Działania na rzecz społeczeństwa różnorodnego – podnoszenie wiedzy i kompetencji w zakresie dialogu międzykulturowego i równego traktowania społeczeństwa przyjmującego w Polsce” (22/9/EFI) współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich oraz budżetu państwa.

ISBN: 978-83-7910-014-9

© Copyright by Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, 2010

Filmy w Serii „Narracje Migrantów” powstały dzięki wsparciu: